

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Tilrettelegging i barnehagen for barn med utviklingshemming i friluftsliv og utelek

Routine adjustments for children with disabilities in kindergartens regarding outdoor play

Kandidatnummer 333 og 408

BLUBACH 2020/21

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett

Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag

Veileder: Maria Coral Falco Perez

Innleveringsdato: 31.05.2021

Antall ord: 11930

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Abstract

This bachelor thesis is a result of a questionnaire answered by thirteen employees from different kindergartens in Norway. The thesis uses quantitative methods to investigate how and whether kindergartens make routine adjustments for children with disabilities, in regard to outdoor play at the playground and in nature, and to what extent this may affect the children's self-image. The goal of the study is to examine aspects of participation, routine adjustments and the organisation of these children's kindergarten everyday life. The staff's knowledge and engagement affect how, and to what extent, adjustments in the routines are made. Safe and healthy relations with the personnel and with kids in a close age proximity will increase the children's well-being and contribute to positive development and improved self-image. The results from the questionnaire provide evidence that different kindergartens vary in the way they adapt their routines based on children's needs, the ownership structure of the kindergarten and the local county. Children with disabilities have, as other children, a need for physical challenges. The results from the questionnaire indicate that these children participate to an extended degree in outdoor play at the playground compared to outdoor play in nature.

Keywords: kindergarten, disabilities, outdoor play, self-image.

Innhold

Abstract	2
Figurer	5
Forord	6
1 Introduksjon	7
1.1 Utviklingshemming og nedsatt funksjonsevne	7
1.2 Barnehagen	7
1.3 Ansvar og tilrettelegging	7
1.4 Sosiale omgivelser	9
1.5 Natur og friluftsliv	10
1.5.1 Barn og natur	10
1.5.2 Motorisk utvikling og fysisk aktivitet	11
1.5.3 Personalets rolle og tilrettelegging	12
1.6 Oppgavens formål	12
2 Metode	14
2.1 Valg av metode	14
2.2 Spørreundersøkelse	14
2.3 Datainnsamling	15
2.4 Respondenter	15
3 Resultater	18
3.1 Viktige egenskaper i arbeidet med barn	18
3.2 Deltagelse i utelek og på tur	19
3.3 Grad av tilrettelegging i utelek og på tur	19
3.4 Antall barn det tilrettelegges for	20
3.5 Aldersgruppe	21
3.6 Barnas trivsel ute	22
3.7 Tilretteleggingsbehov	23
3.8 Hvor ofte barna er på tur og ute	24
3.9 Grad av deltagelse i utelek og på tur	25
3.10 Hvem det tilrettelegges for i utelek og på tur	26
3.11 Tilrettelegging for inkludering	27
3.12 Oppfølging av tilretteleggingstiltak	28
3.13 Utdfordringer i tilrettelegging	29
3.14 Personalgruppens engasjement	30
3.15 Hva har vært nyttig i tilrettelegging	30
3.16 Hva kan gjøre det lettere å tilrettelegge	31

3.17 Tilrettelegging for barn med utviklingshemming i utelek og på tur	32
3.18 Å ha barn med utviklingshemming i barnegruppen: Personalet	33
3.19 Å ha barn med utviklingshemming i barnegruppen: Barna	34
4 Diskusjon.....	35
4.1 Respondenter	35
4.2 Aldersgruppe	36
4.3 Deltagelse	36
4.4 Tur og hjelpemidler	36
4.5 Tilpassing	37
4.6 Tilrettelegging	38
4.7 utfordringer.....	39
4.7.1 Motorikk.....	39
4.7.2 Språk og kommunikasjon.....	39
4.8 Inkludering	40
4.9 Personalet	42
4.9.1 Viktige egenskaper	43
4.9.2 Støtte.....	43
4.9.3 Ansvar	44
4.10 Samarbeid og forbedringspotensialer	45
4.11 Begrensninger.....	47
5 Konklusjon	48
6 Litteratur.....	50
Vedlegg 1 - Spørreundersøkelse.....	56
Vedlegg 2 - NSD	63

Figurer

Figur 1: Respondentenes kjønn	15
Figur 2: Respondentenes stilling	16
Figur 3: Antall år respondentene har jobbet i barnehage	16
Figur 4: Hva slags barnehage respondentene jobber i.....	17
Figur 5: Respondentenes tidligere erfaring med barn med utviklingshemming	17
Figur 6: Hvor stor grad respondentene mener at ulike egenskaper er viktige.....	18
Figur 7: Viktighet av deltagelse i utelek og tur	19
Figur 8: Grad av tilrettelegging i utelek og på tur	19
Figur 9: Antall barn det må tilrettelegges for i utelek	20
Figur 10: Antall barn det må tilrettelegges for på tur	20
Figur 11: Aldersgruppe barnet/barna med utviklingshemming tilhører.....	21
Figur 12: Grad barnet/barna med utviklingshemming liker å være ute	22
Figur 13: Hvilke områder barnet/barna har utfordringer med.....	23
Figur 14: Hvor ofte barnegruppen er på tur	24
Figur 15: Hvor ofte barnegruppen er ute i barnehagen	24
Figur 16: Hvor ofte barnet/barna med utviklingshemming er med i utelek.....	25
Figur 17: Hvor ofte barnet/barna med utviklingshemming er med på tur.....	25
Figur 18: Tilpasse etter barn eller gruppe i utelek.....	26
Figur 19: Tilpasse etter barn eller gruppe på tur	26
Figur 20: Tilrettelegging for inkludering	27
Figur 21: Oppfølging av tilrettelegging i ettertid av utelek.....	28
Figur 22: Oppfølging av tilrettelegging i ettertid av tur	28
Figur 23: Utfordringer i tilretteleggingen.....	29
Figur 24: Personalgruppens engasjement for barnet/barna med utviklingshemming	30
Figur 25: Hva har vært nyttig i tilretteleggingen.....	31
Figur 26: Hva kan gjøre det lettere å tilrettelegge.....	32
Figur 27 - Tekstboks: Hvordan det tilrettelegges i utelek og på tur.....	32
Figur 28 - Tekstboks: Å ha barn med utviklingshemming i barnegruppen - Personalet	33
Figur 29 - Tekstboks: Å ha barn med utviklingshemming i barnegruppen - Barna.....	34

Forord

Bacheloroppgaven er skrevet i forbindelse med barnehagelærerutdanningen ved Høgskulen på Vestlandet og markerer avslutningen på utdannelsen. Oppgaven bygger på personlig interesse og engasjement mellom to studenter over et studieløp på tre år. Det har vært mange diskusjoner omkring barn med spesielle behov og barnehagens formål i løpet av årene. Debattene har i sammenheng med litteratur og forskning skapt et ønske om å finne ut mer. Dette har bydd på frustrasjon, men også glede. Frustrasjon over mangel på litteratur som finnes på området, men også gleden over å oppdage at barnehager virkelig streber etter å gi barna et godt og fullverdig tilbud. I arbeidet med bacheloroppgaven har vi oppdaget flere aspekter ved tilbudet til barn med utviklingshemming som vekker nysgjerrighet og et ønske om å fortsette søken etter mer kunnskap. Vi vil takke alle respondentene våre for at de har tatt seg tid til å svare på vår spørreundersøkelse, og veilederen vår som har gitt oss gode tilbakemeldinger og veiledning.

1 Introduksjon

1.1 Utviklingshemming og nedsatt funksjonsevne

Utviklingshemming er en kognitiv svikt som enten er medfødt eller oppstår tidlig i livet (Statlig spesialpedagogisk tjeneste, 2017). En kognitiv svikt betyr at tenkning, hukommelse, oppmerksomhet, språkforståelse og læring vil være redusert (Statlig spesialpedagogisk tjeneste, 2017). Statlig spesialpedagogisk tjeneste (2017) skiller mellom lett, moderat og alvorlig/dyp utviklingshemming. Med lett utviklingshemming vil mulighetene for læring, livsutfoldelse og sosial deltagelse være begrenset i liten grad og ved alvorlig/dyp utviklingshemming vil personen ha vansker som gjør det nødvendig med livslang hjelp og støtte (Statlig spesialpedagogisk tjeneste, 2017). Utviklingshemming er en av hovedgruppene inn under nedsatt funksjonsevne. Nedsatt funksjonsevne kan defineres som skade, tap eller avvik i en av kroppens funksjoner eller kroppsdeler, og kan være både medfødt eller noe en får på grunn av sykdom eller skade (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2020a).

1.2 Barnehagen

Barnehagen er en viktig arena der barn skal få finne venner, leke, lære, få trygg og god omsorg, og få utvikle seg (Bufdir, 2018). En barnehage med god kvalitet kan bidra til å utjevne forskjeller og kan ha positive effekter for barns kognitive, sosiale og språklige utvikling (Bufdir, 2018). Barnehager med høy faglig kvalitet og ansatte med relevant utdanning gir større positiv effekt for barns utvikling, og er ekstra viktig for barn som har behov for spesialpedagogisk hjelp (Bufdir, 2018). Barnehagens samfunnsmandat er i samarbeid og forståelse med hjemmet, å ivareta barnas behov for omsorg og lek, fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 7). I 2020 gikk 272 264 barn i barnehagen, noe som utgjør 92,8% av alle barn i alderen 1-5 år (Statistisk sentralbyrå, 2020). Barn som mottar spesialpedagogisk hjelp har økt de siste årene, tall fra 2019 viser at 3,3 prosent av barnehagebarn fikk spesialpedagogisk hjelp (Utdanningsdirektoratet, 2020).

1.3 Ansvar og tilrettelegging

Barn har rett til spesialpedagogisk hjelp hvis de har behov for det (Barnehageloven, 2005, § 31) og det er kommunen som skal sørge for at barn med nedsatt funksjonsevne får et

individuell tilrettelagt barnehagetilbud (Barnehageloven, 2005, § 37). Barnehagen skal tilpasse det pedagogiske tilbudet etter barnets forutsetninger og behov, og sørge for at barnet får den pedagogiske, sosiale og fysiske tilretteleggingen som er nødvendig for at barnet skal få et likeverdig og inkluderende tilbud, og tilretteleggingen skal justeres og vurderes etter barnets utvikling og behov (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 40). Leken er barnehagens viktigste sosialiseringarena, og for at barnet skal kunne inkluderes i barnegruppen og fellesskapet må det legges til rette for sosial deltagelse (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 40).

Barnehagene er i en spesiell posisjon til å oppdage behov, forebygge og sette i gang tiltak rettet mot barn som behøver særskilt oppfølging (Meld. St. 41 (2008-2009), s. 90). Ved opptak av barn med nedsatt funksjonsevne vil det ofte utløse et ekstra behov for barnehageeieren (Meld. St. 41 (2008-2009), s. 91). I mange tilfeller vil barn med nedsatt funksjonsevne ha behov for tilrettelegging, ekstra ressurser, og ansatte som er pedagogisk dyktige (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2020b). Personell, utstyr og ombygging er noe barnehageeier må vurdere opp mot behov (Meld. St. 41 (2008-2009), s. 91-92). Kommuner mottar tilskudd fra staten, med formål om å tilrettelegge for barn med nedsatt funksjonsevne som går i barnehagen (Meld. St. 41 (2008-2009), s. 92). Hvordan det tilrettelegges i de enkelte kommunene kan variere (Wendelborg et al., 2015, s. 108).

Undersøkelser gjort blant foreldre viser at barn som går i privat barnehage får innvilget et mindre antall timer med assistent enn i de kommunale barnehagene (Wendelborg et al., 2015, s. 114). Wendelborg et al. (2015, s. 114) skriver at årsaken til dette ikke er av åpenbar karakter, men at det henger sammen med begrensede midler som skal fordeles av kommunen. Her kan kommunene være tilbøyelige for å gi mindre til private barnehager og heller støtte opp under barnehagene tilknyttet det kommunale (Wendelborg et al., 2015, s. 114). Tall fra 2019 viser at andelen av barne- og ungdomsarbeidere i barnehagene er vesentlig høyere i de kommunale barnehagene (Utdanningsdirektoratet, 2020). Samtidig er det en høyere forekomst av ansatte uten høyere utdanning eller med fagarbeiderutdanning i de private barnehagene (Utdanningsdirektoratet, 2020). Ansatte med barnehagelærerutdanning er i like stor grad representert i private og kommunale barnehager (Utdanningsdirektoratet, 2020).

I 2017 ble en ekspertgruppe plukket ut av kunnskapsdepartementet til å skrive en rapport, med den hensikt å vurdere tilbudet for barn og unge som har behov for særskilt tilrettelegging, denne ble ferdigstilt i 2018 (Nordahl, 2018). Her kom det frem at oppbyggingen av det

spesialpedagogiske systemet hadde en ekskluderende effekt på barn og unge med særskilt tilretteleggingsbehov (Nordahl, 2018, s. 7). Rapporten viser at innhold samt organiseringen av den spesialpedagogiske hjelpen førte til fravær av, og mangel på tilhørighet i fellesskapet med andre barn og unge (Nordahl, 2018, s. 7). Samtidig møter mange barn med behov for særskilt tilrettelegging voksne uten eller med veldig begrenset pedagogisk kompetanse og spesialpedagogisk kompetanse i barnehagene (Nordahl, 2018, s. 7), hvor forekomsten er størst i de private barnehagene (Utdanningsdirektoratet, 2020).

1.4 Sosiale omgivelser

Den generelle oppfatningen en person har om seg selv er det vi kaller selvbilde, og det tar form i barndommen og kan endres i løpet av livet (Svartdal, 2020). Dannelsen av selvbilde er sterkt knyttet til sosiale omgivelser, der venner, foreldre eller andre man omgås med inngår i de sosiale omgivelsene, vil ha betydning for etablering av selvbildet samt endringer av selvbildet (Svartdal, 2020). I barnehagen vil det være avgjørende for barna hvordan de voksne svarer samt bekrefter dem, dette vil innvirke på hvordan barnet oppfatter seg selv (Utdanningsdirektoratet, 2018a, s. 5). Lavt selvbilde er koblet til psykiske helseplager (Vatne & Breland, 2018). Blant barn og unge med utviklingshemming er det høyere forekomst av psykiske helseplager sammenlignet med barn uten nevroutviklingsforstyrrelser (Halvorsen et al., 2020), det vil si tilstander der psykologisk og nevrologisk utvikling er avvikende eller forsinket fra tidlig barndom (Statlig spesialpedagogisk tjeneste, 2021). Atferdsvansker, depresjon og angst er psykiske helseplager som er mer fremtredende blant barn med utviklingshemming (Halvorsen et al., 2020). Et positivt selvbilde vil være med på å forebygge psykiske helseplager samt bygge opp under økt livskvalitet (Vatne & Breland, 2018). Personalet i barnehagen kan hjelpe barna som har utviklingshemming til å danne et positivt selvbilde (Vatne & Breland, 2018). At personalet har fokus på samt jobber for at barn skal få erfaring med gode og trygge relasjoner i barnehagen vil fremme trivsel, støtte opp under en positiv utvikling og styrke barns selvbilde (Utdanningsdirektoratet, 2018a, s. 4). Hyppig kontakt med typiske jevnaldrende kan ha en positiv effekt på den sosial-emosjonelle utviklingen til barnet med spesielle behov, herunder selvbilde (Koster et al., 2009). En undersøkelse gjort for å avdekke holdninger til enkeltpersoner med spesielle behov i Hellas og i USA blant 196 barn i barnehagealder, viser at barn i inkluderende omgivelser aksepterer barn med spesielle behov i større grad enn barn i ikke-inkluderende omgivelser (Nikolarazi et al., 2005, s. 114). Dette bygger opp under viktigheten av å tilrettelegge for at barn med

utviklingshemming deltar i barnehagefellesskapet. Det er derfor nødvendig at personalet viser respekt for enkeltbarn, og jobber aktivt for at hvert enkelt barn skal få oppleve positiv tilhørighet i et felleskap (Utdanningsdirektoratet, 2018a s. 4).

1.5 Natur og friluftsliv

Friluftsliv oppfattes av mange som noe «typisk norsk» og er for mange en viktig del av kulturen og identiteten (Waalder, 2021). I barnehagen handler friluftsliv både om naturopplevelser, å være på tur, opphold og lek i naturen, men også om aktiviteter i naturen og friluftsliv som en metode for pedagogisk arbeid (Lundhaug & Neegaard, 2013, s. 69-71). Når tur blir nevnt, vil det si tur i naturområder med skog, busker, fjell, strand, vann, sjø eller lignende områder som ikke er menneskeskapt og i større eller mindre grad er påvirket av mennesker (Lundhaug & Neegaard, 2013, s. 53-54). Parker og hager blir ikke definert som natur, men det vil finnes overganger mellom og til disse områdene, for eksempel kratt, skogholt og friområder (Lundhaug & Neegaard, 2013, s. 54). Lundhaug og Neegaard (2013, s. 9) hevder at måten norske barnehager bruker natur og friluftsliv på er unik på mange måter på verdensbasis. Naturen er også nevnt i barnehageloven (2005, § 1) under barnehagens formål og innhold der det står at barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier både i humanistisk og kristen arv og tradisjon, som for eksempel respekt for naturen og menneskeverdet, nestekjærlighet, åndsfrihet, tilgivelse, solidaritet og likeverd, verdier som kommer til uttrykk i ulike livssyn og religioner og som er forankret i menneskerettighetene. Respekt for naturen blir oppgitt som en av de grunnleggende verdiene i barnehagen. Ifølge rammeplan for barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 52-53) skal barnehagen bidra til at barna får utforske og oppleve naturen og får oppleve friluftsliv hele året, og personalet skal tilrettelegge for mangfoldige naturopplevelser og bruke naturen som arena for lek, læring, undring og utforskning. Naturopplevelser er en viktig del av barnehagens pedagogiske arbeid.

1.5.1 Barn og natur

Det er mange grunner til at det er viktig at barn får være ute i naturen. Lysklett (2013, s. 138) nevner at teoriene som dominerer i forskning om natur og helse handler om at naturen virker avslappende og bidrar til at en får hentet seg inn igjen etter stress. Barn som er mye ute i naturen er mindre syke og har bedre konsentrasjonsevne (Miljøverndepartementet & Nordisk Ministerråd, 2009, s. 24-25). Å være ute i naturen har en positiv effekt mot depresjon og angst (McCurdy et al., 2010, s. 109). Det å være ute i naturgitte områder er også stressdempende, og

virker positivt på barns oppmerksomhet, spesielt blant barn med oppmerksomhetsforstyrrelser. (McCurdy et al., 2010, s. 109). Friluftsliv kan gi naturopplevelser gjennom førstehåndserfaringer, opplevelser som en deler med resten av barnegruppen, som kan være viktige for å være en del av fellesskapet, og som kan gi positive sosiale erfaringer gjennom deltagelse og inkludering (Eriksen, 2014, s. 71-72). Når en er fysisk aktiv i naturen blir sanseapparatet påvirket på en helt annen måte enn om en hadde vært inne, det er ulike lukter, smaker, og gjenstander med forskjellig tekstur og form som en kan ta og føle på (Erikssen, 2014, 53.) Barna har mulighet til å få en stor variasjon av sanseopplevelser når de får utforske og leke i naturen.

1.5.2 Motorisk utvikling og fysisk aktivitet

Helsedirektoratet (2019) skriver at gjennom variert fysisk aktivitet kan barn utvikle gode motoriske ferdigheter som har betydning for barns deltagelse i sosiale sammenhenger og barns selvfølelse. Barnets samspill med andre barn påvirker hvordan barnet opplever seg selv og omgivelsene, og derfor er fysisk aktivitet og lek positivt for utviklingen av sosial kompetanse under oppveksten (Helsedirektoratet, 2019). Fysisk aktivitet og lek kan bidra til at barn utvikler fysiske ferdigheter og sosiale egenskaper som gir mestringsglede, tilhørighetsfølelse og bevegelsesglede (Helsedirektoratet, 2019). Studier om barns motoriske utvikling i natur viser også at barn utvikler bedre motorikk om de har tilgang til naturområder fordi naturen gir muligheter for allsidig fysisk lek og stimulerer barns motorikk, og siden naturen gir utallige utfordringer går utviklingen fortere når barn er i naturen enn på en tradisjonell lekeplass (Lysklett, 2013, s. 143). Fjørtofts (2004, s. 39) studie om barns motoriske utvikling i naturen er en av flere studier som viser at barn som leker i naturen forbedrer motorikken, spesielt balansen og koordinasjonen, og det konkluderes med at lek i naturen er en viktig faktor i barns motoriske utvikling og fremmer motorisk utvikling i større grad enn på en tradisjonell lekeplass. Det er også bevist at naturen bidrar til at barn er mer fysisk aktive. En studie av Giske et al. (2010) undersøkte 5-åringers daglige fysiske aktivitet i barnehagen, der resultatene viser at barn er mer fysiske aktive ute enn inne. Bjørgen (2016) har også funn som bekrefter dette og viser til at situasjoner med høy fysisk aktivitet oppstår oftere i naturen enn på barnehagens område. En grunn til dette er at naturen har kvaliteter som fungerer som en katalysator for fysisk aktivitet, utfordringer for ulike typer lek, sensorisk lek, store områder å bevege seg på, variert underlag og materialer, og muligheter for fysisk sosial lek (Bjørgen, 2016). Naturen gir også større muligheter for risikolek (Sandseter 2009),

utfordrende fysisk lek der det er en risiko for skade eller redsel, som for eksempel lek med høyder, fart, farlige redskaper, farlige elementer, lekeslåssing eller lek hvor en kan gå seg bort (Sandseter 2007). Helsedirektoratet (2019) oppgir også at fysisk aktivitet er viktig for den mentale helsen, læring, kognitiv utvikling, og for å forhindre risikofaktorer for hjertekarsykdom og diabetes type 2, og derfor anbefaler de at barn er fysisk aktive i minst 60 minutter hver dag. Barn med nedsatt funksjonsevne har på lik linje med andre barn behov for fysiske utfordringer (Eriksen, 2014, s. 21).

1.5.3 Personalets rolle og tilrettelegging

Både Giske et al. (2010) og Bjørgen (2016) trekker frem betydningen av personalets rolle i den fysiske leken i naturen, blant annet at det sosiale samspillet har den største innflytelsen på intensiteten og varigheten av den fysiske leken, og at det derfor er viktig at personalet har kunnskap om fysisk lek i naturen. Det kan være store individuelle forskjeller mellom barnas aktivitetsnivå, og personalets evner til å inspirere og tilrettelegge spiller derfor en stor rolle (Giske et al., 2010). Personer med utviklingshemming har høyere risiko for overvekt eller undervekt enn resten av befolkningen (Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming [NAKU], 2017). Mange har i tillegg psykiske lidelser og tar medisiner som påvirker appetitten og aktivitetsnivået (NAKU, 2020a), derfor er det viktig at også personer med utviklingshemming får delta i fysisk aktivitet. Personer med utviklingshemming og andre funksjonsnedsettelse er ofte avhengige av at andre tilrettelegger, viser, motiverer og støtter i aktivitet (NAKU, 2020b). Barna skal få oppleve mestring og motivasjon ut fra egne forutsetninger, og barnehagen skal bidra til at barna opplever mestring og glede i risikolek, kroppslige utfordringer, bevegelseserfaringer, og får fysiske egenskaper, motoriske ferdigheter og kroppsbeherskelse inne og ute året rundt (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 49).

1.6 Oppgavens formål

Formålet med oppgaven er å undersøke hvordan barnehager tilrettelegger for barn med utviklingshemming i friluftsliv og utelek på barnehagens område, og hvilken betydning dette kan ha for barns selvbylde. Barnehagens tilretteleggelse for deltagelse i friluftsliv og utelek vil trolig ha betydning for hvordan barna danner sitt selvbylde i samspill med sine omgivelser. Inkluderende omgivelser i barnehagen er viktig for å akseptere mangfold og motvirke psykiske helseplager. Friluftsliv og utelek i barnehagen har betydning for både fysisk og

psykisk helse. Det er lite forskning om hva som er en inkluderende og god barnehage for barn med nedsatt funksjonsevne (Mørland, 2008, s. 7). Andelen av studier om barn med utviklingshemming og natur ser ut til å være fraværende, samt at det er lite informasjon om hvordan barnehager faktisk tilrettelegger for barn med utviklingshemming. På bakgrunn av dette har forutsetningene som ligger i og utenfor barnehagen vært viktig å se på, fordi barnehagens interne og eksterne forhold kan begrense eller støtte opp under tilretteleggingen barna har behov for. Interne forhold vil her si forhold innad i barnehagen, hvordan ansvarsfordeling og samarbeid mellom personalet er strukturert, hvilke kompetanse de ansatte har, hvordan de tilrettelegger og hvilke eier barnehagen har. De eksterne forholdene er hvordan kommunen organiserer ressurser rettet mot barna, herunder bevilgning av ressurser, samt lover og regler i form av barnehageloven og rammeplanen.

2 Metode

2.1 Valg av metode

Kvantitativ metode i form av spørreundersøkelse har blitt brukt for å innhente data og få svar på problemstillingen. Noen styrker ved denne metoden og grunnen til at den ble valgt er for å opprettholde smittevern hensyn på grunn av COVID-19 og ivareta respondentene og barnas rett til anonymitet. For å nå ut til en målgruppe som er vanskelig å lokalisere og samtidig anskaffe varierte svar har undersøkelsen blitt sendt ut til forskjellige barnehager i ulike deler av Norge. Andre styrker med kvantitativ metode er at en kan innhente store mengder data fra et stort antall respondenter og en får vite hvor mange som mener hva. Resultatene kan fremvises som statistikk, og kan analyseres og sammenlignes. En svakhet med kvantitativ metode er at en ikke får vite bakgrunnen for respondentenes svar.

2.2 Spørreundersøkelse

For å samle inn kvantitative data ble det brukt en semistrukturert spørreundersøkelse (se vedlegg nr. 1). Det vil si at svaralternativene består av både prekodete svar og åpne svar (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010, s. 261). Spørreundersøkelsen består av 26 spørsmål. 22 av spørsmålene har fastsatte svaralternativer, og de resterende fire spørsmålene er åpne og besvares med tekst. De besvarelsene som krever at respondentene selv utformer svaret, viser til spørsmål hvor det kan forekomme store individuelle forskjeller. For eksempel på spørsmål om «i hvilken grad barnet/barna med utviklingshemming liker å være ute», der det er syv svaralternativ og 1 tilsvarer nei/ikke viktig, 2 tilsvarer i svært liten grad, 3 er i liten grad, 4 i noen grad, 6 i stor grad, 6 i svært stor grad, og 7 er vet ikke. Det er også spørsmål der det er mulig å velge flere svaralternativer, for eksempel på spørsmål om «hvordan det tilrettelegges for at barnet/barna skal bli inkludert» hvor svaralternativene er mindre grupper, kommunikasjonshjelpemidler, støtte i sosiale samspill, hjelpe barnet å komme inn i lek med andre, samtaler med de andre barna for å skape forståelse og annet (spesifiser) hvor respondentene kan skrive inn eget svar.

Spørreundersøkelsen er laget i SurveyXact og er helt anonym. Det vil si at den ikke samler inn identifiserbare persondata og respondenters IP-adresser blir anonymisert. Hverken vi eller ansatte i SurveyXact har tilgang til IP-adressene (Rambøll, u.å.). Siden målet for oppgaven er å undersøke hvordan barnehager tilrettelegger for barn med utviklingshemming i utelek og på

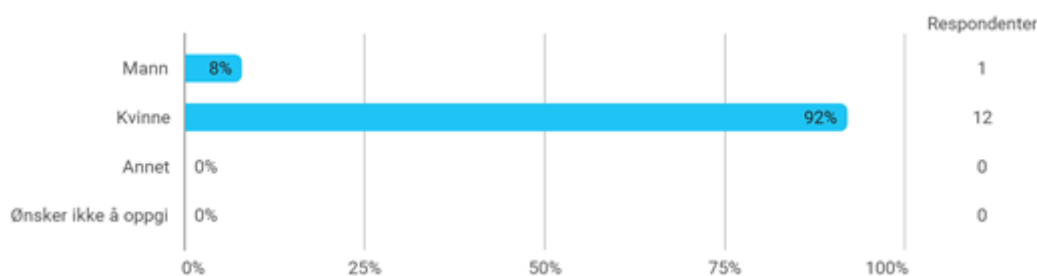
tur, så handler spørsmålene om respondentenes meninger og erfaringer fra den barnehagen de er ansatt i.

2.3 Datainnsamling

Spørreundersøkelsen var åpen i perioden mellom 6. mars og 7. april. Forespørsel om å delta i undersøkelsen ble distribuert via e-post til 92 ulike barnehager over hele Norge. I forespørselen ble det formidlet at ansatte som jobber med barn med utviklingshemming kunne besvare undersøkelsen. Det har ikke vært mulig å finne ut hvilke barnehager som har barn med utviklingshemming på grunn av personvern hensyn. Med bakgrunn i dette ble undersøkelsen sendt til tilfeldige barnehager, hvor det mest sannsynlig er flere barnehager i utvalget som ikke tilhører målgruppen for undersøkelsen. Dette har hatt betydning for svarresponsen som var lav.

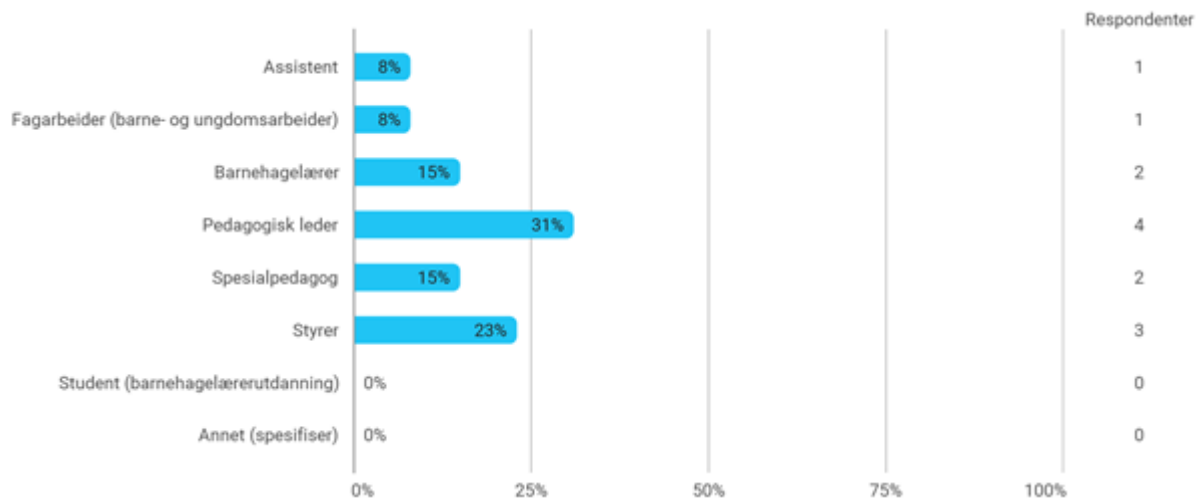
2.4 Respondenter

13 personer deltok i spørreundersøkelsen, 92% er kvinner og 8% er menn (se figur 1).

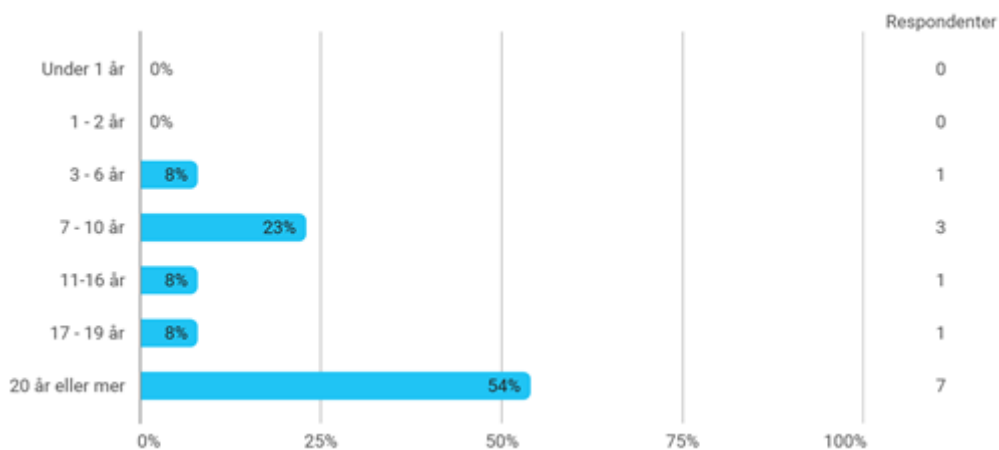
Figur 1: Respondentenes kjønn

Fordelingen av stilling viser at 31% er pedagogiske ledere, 23% styrere, 15% spesialpedagog, 15% barnehagelærere, 8% fagarbeidere, og 8% assistenter (se figur 2).

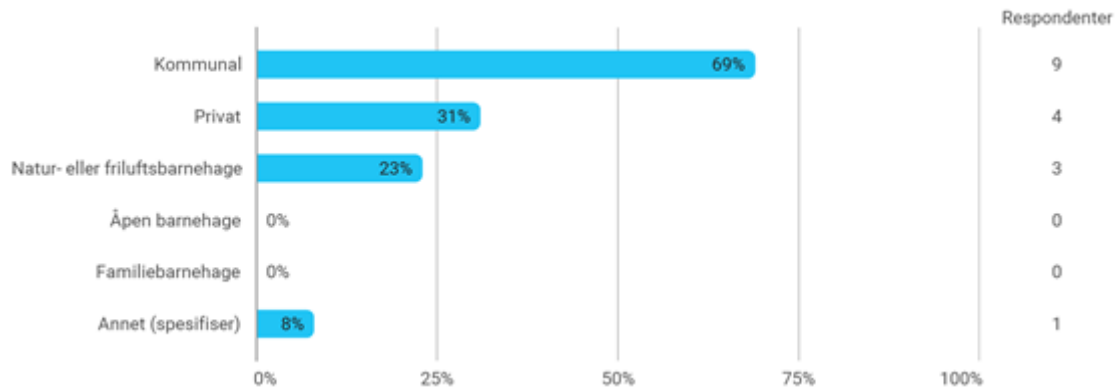
Figur 2: Respondentenes stilling

54% av respondentene har jobbet i 20 år eller mer. 31% svarte at de hadde jobbet 3-10 år i barnehage. 16% hadde jobbet 11-19 år i barnehage. Det var ingen av respondentene som hadde jobbet i mindre enn tre år (se figur 3).

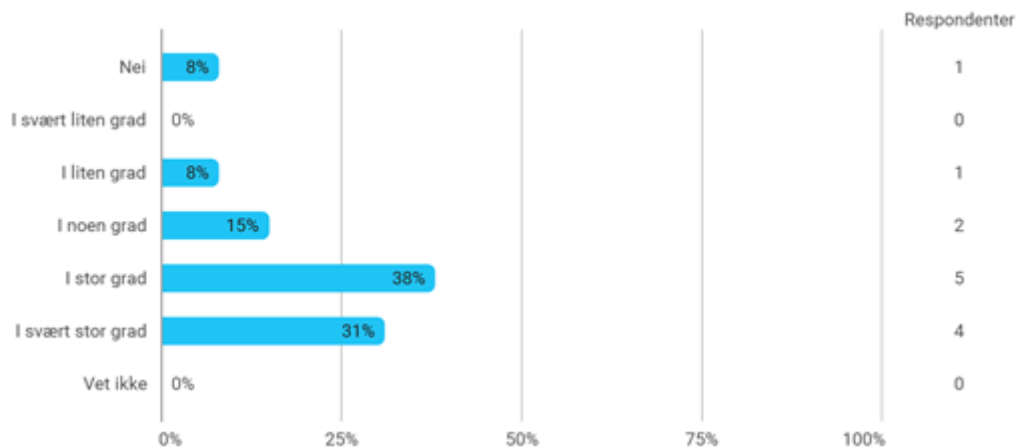
Figur 3: Antall år respondentene har jobbet i barnehage

64% av respondentene er ansatt i kommunal barnehage og 31% er ansatt i privat barnehage. 23% oppgir at barnehagen er en natur- eller friluftsbarnhage. 8% har spesifisert at den i noen tilfeller gir spesialpedagogisk hjelp utenfor barnehagen (se figur 4)

Figur 4: Hva slags barnehage respondentene jobber i

69% av respondentene oppgir at de har mye erfaring fra tidligere arbeid med barn som har spesielle behov, nedsatt funksjonsevne eller utviklingshemming. 15% svarte at de hadde noe erfaring og det var 15% som hadde ingen eller veldig lite tidligere erfaring med barn som har spesielle behov, nedsatt funksjonsevne eller utviklingshemming (se figur 5).

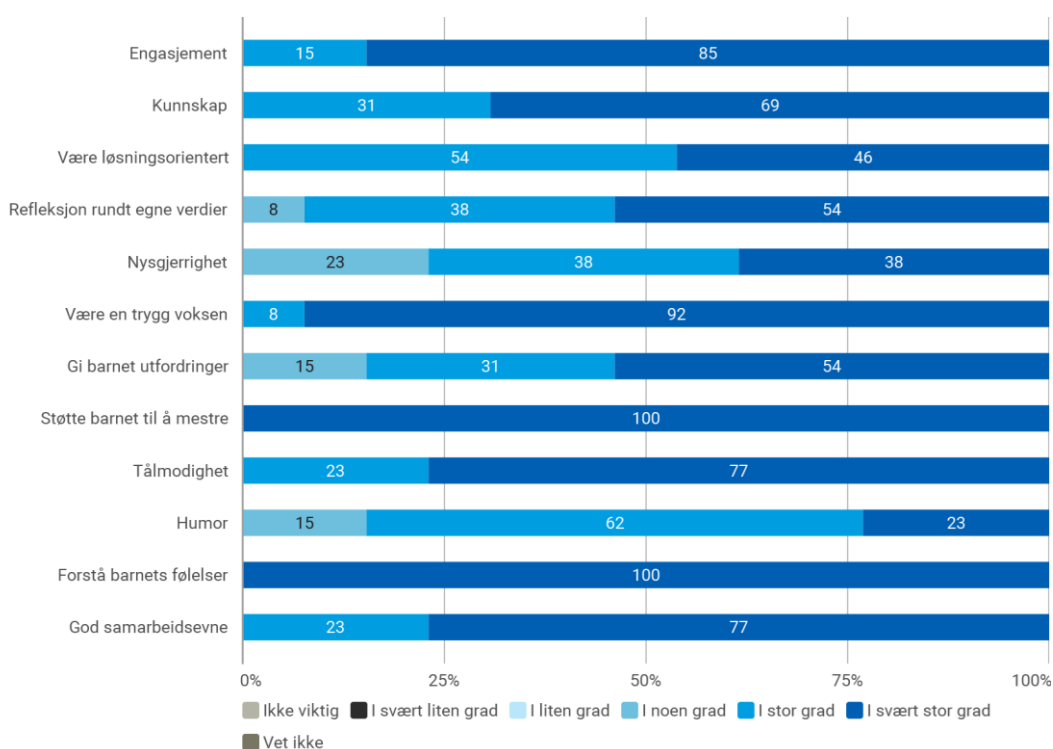

Figur 5: Respondentenes tidligere erfaring med barn med utviklingshemming

3 Resultater

3.1 Viktige egenskaper i arbeidet med barn

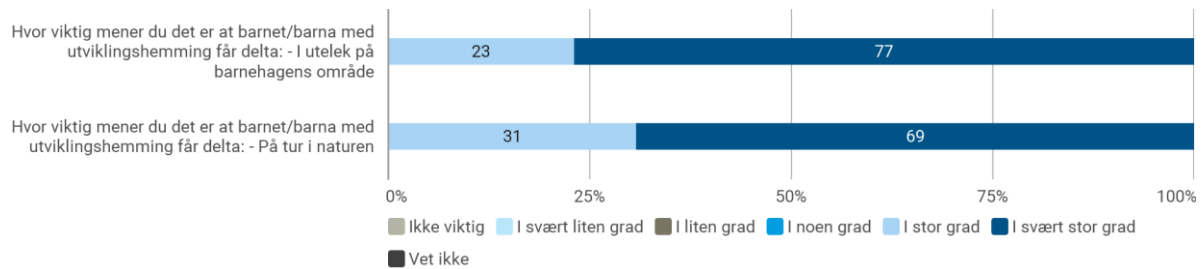
100% av respondentene mener at det i arbeid med barn som har utviklingshemming eller spesielle behov er svært viktig å forstå barnets følelser og støtte barnet til å mestre. 92% oppgir at å være en trygg voksen er svært viktig. 85% oppgir at engasjement er en svært viktig egenskap. 77% av respondentene mener at tålmodighet og god samarbeidsevne er svært viktig. 69% av respondentene mener at kunnskap er svært viktig. 54% mener at refleksjon rundt egne verdier er svært viktig, mens 38% mener at det i stor grad er viktig og 8% mener at det i noen grad er viktig. 54% oppgir at å gi barnet utfordringer er svært viktig, mens 31% mener det i stor grad er viktig og 15% mener at det i noen grad er viktig. 46% av respondentene mener at å være løsningsorientert er svært viktig og 54% mener at det i stor grad er viktig. 38% at de synes er svært viktig å være nysgjerrighet og like mange (38%) synes det i stor grad er viktig. 23% av respondentene synes at humor er en egenskap som er svært viktig, og 62% mener det i stor grad er viktig (se figur 6).

Figur 6: Hvor stor grad respondentene mener at ulike egenskaper er viktige

3.2 Deltagelse i utelek og på tur

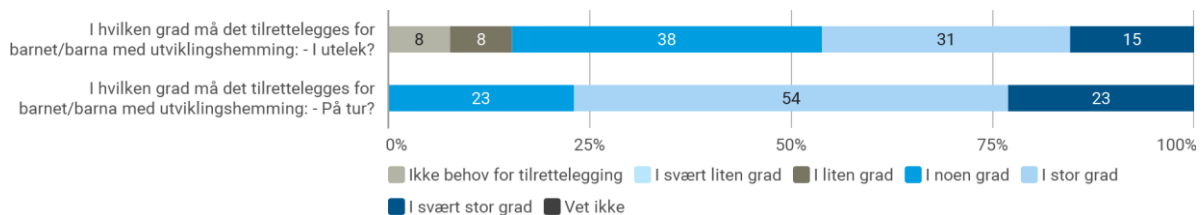
77% har svart at de i svært stor grad synes det er viktig at barn med utviklingshemming får delta i utelek på barnehagens område, 23% har svart at det er i stor grad viktig. 69% har svart at det er svært viktig, og 31% har svart at det er i stor grad viktig at barn med utviklingshemming får delta på tur i naturen (se figur 7).

Figur 7: Viktighet av deltagelse i utelek og tur

3.3 Grad av tilrettelegging i utelek og på tur

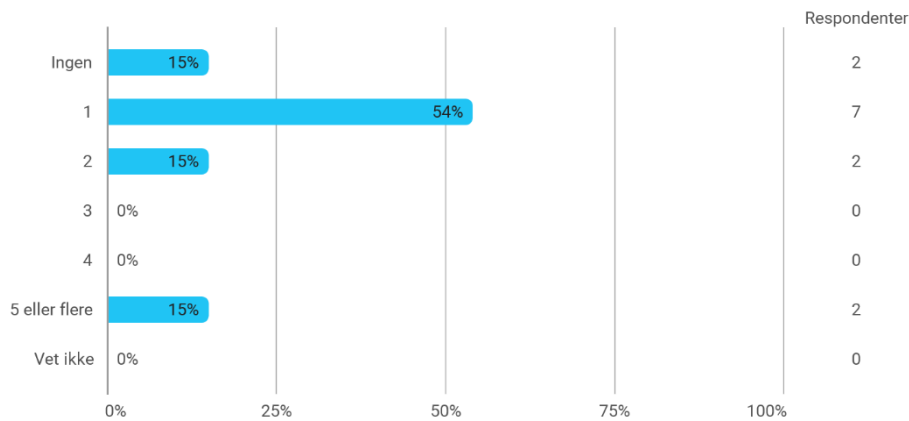
På spørsmål om i hvilken grad det må tilrettelegges for barnet/barna med utviklingshemming i utelek, svarte 8% at det ikke er behov for tilrettelegging, 8% svarte at det i liten grad er behov for tilrettelegging, 38% svarte i noen grad, 31% i stor grad, og 15% svarte at det er i svært stor grad behov for tilrettelegging i utelek. På tur svarte 54% at det i stor grad er behov for tilrettelegging, og 23% svarte at det i svært stor grad er behov for tilrettelegging på tur, 23% svarte at det i noen grad er behov for tilrettelegging på tur (se figur 8).

Figur 8: Grad av tilrettelegging i utelek og på tur

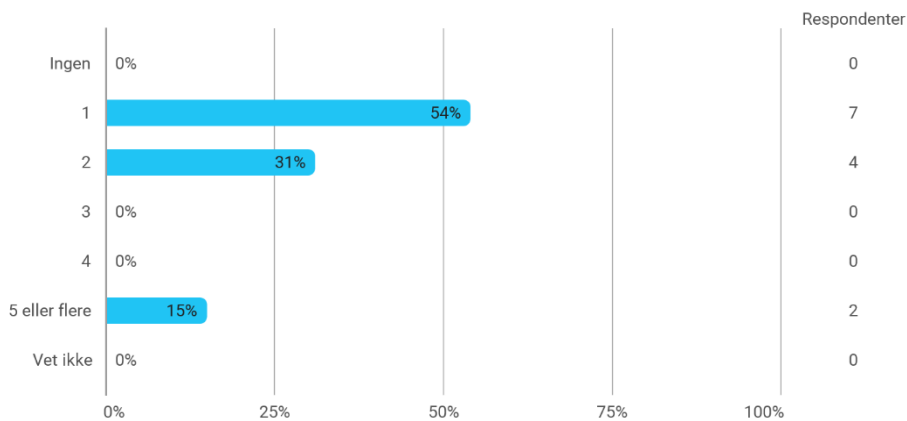
3.4 Antall barn det tilrettelegges for

54 av barnehagene opplyser at de må tilrettelegge for et barn i utelek. 30% av barnehagene må tilrettelegge for flere barn. To barnehager (15%) opplyser at det ikke er behov å tilrettelegge i utelek for barna med utviklingshemming (se figur 9).

Figur 9: Antall barn det må tilrettelegges for i utelek

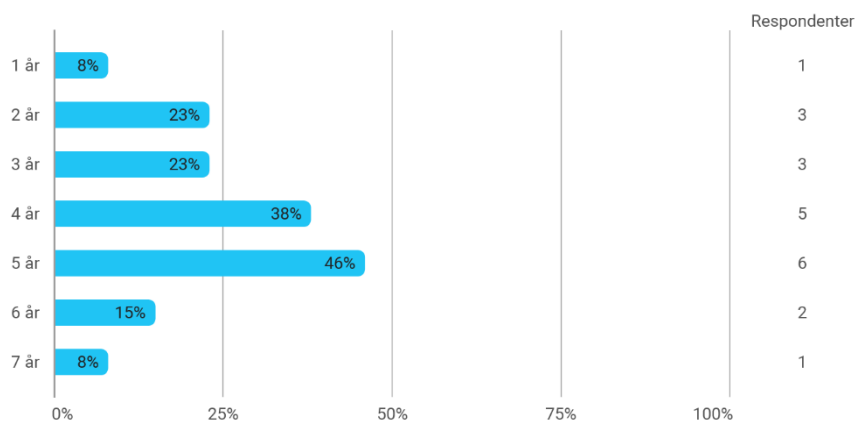
54% av respondentene må tilrettelegge for ett barn på tur, og 46% som må tilrettelegge for to eller flere barn på tur (se figur 10).

Figur 10: Antall barn det må tilrettelegges for på tur

3.5 Aldersgruppe

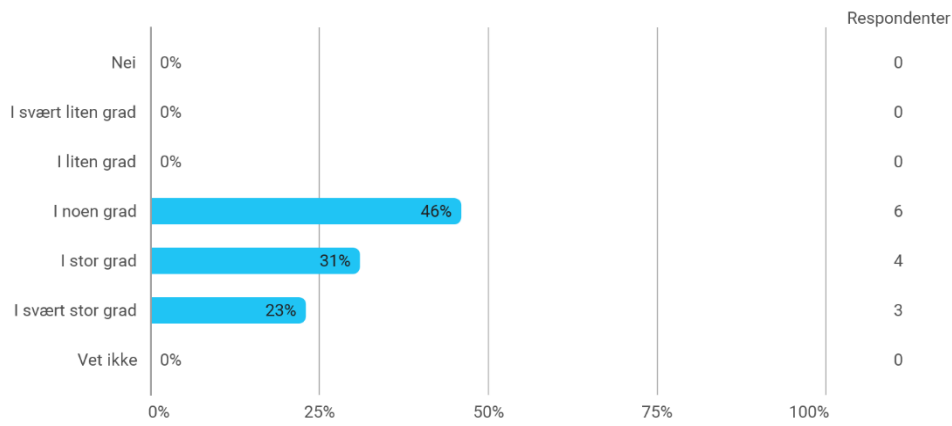
Respondentene som har svart på denne undersøkelsen har barn med utviklingshemming i barnegruppen som er i alderen ett til syv år. Resultatene viser at respondentene har flest barn i alderen fire til fem år i barnegruppen med diagnosen utviklingshemming. Seks respondenter har svart at barnet/barn med utviklingshemming i barnegruppen er i femårsalderen. Fem respondenter har svart at de har barn med utviklingshemming i fireårsalderen. Tre respondenter oppgir at de har barn i treårsalderen. Tre respondenter har barn i toårsalderen. To respondenter har barn i seksårsalderen i barnegruppen. En respondent oppgir at de har barn i ettårsalderen med utviklingshemming. En respondent oppgir at de har barn i syvårsalderen med utviklingshemming i barnegruppen (se figur 11).

Figur 11: Aldersgruppe barnet/barna med utviklingshemming tilhører

3.6 Barnas trivsel ute

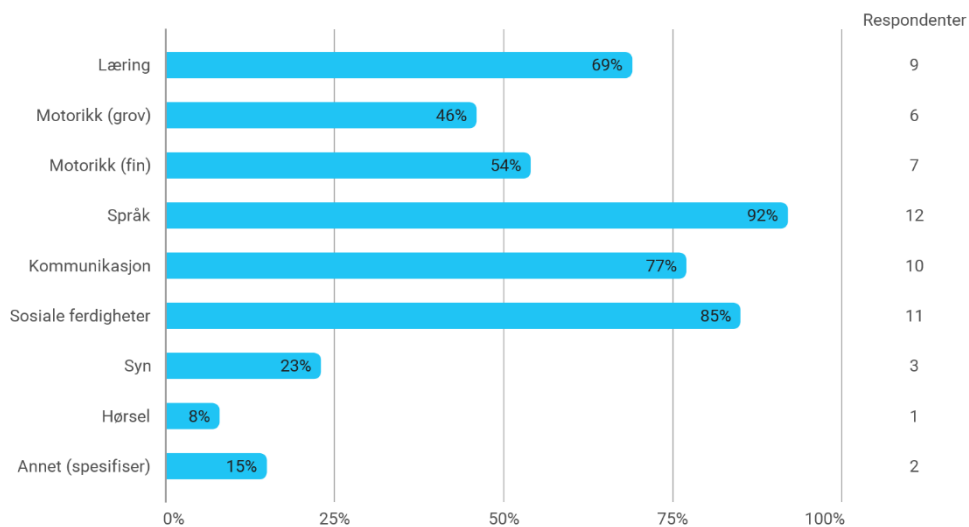
54% av respondentene har svart at barna med utviklingshemming liker å være ute, i stor til svært stor grad. 46% har svart at barna liker å være ute i noen grad (se figur 12).

Figur 12: Grad barnet/barna med utviklingshemming liker å være ute

3.7 Tilretteleggingsbehov

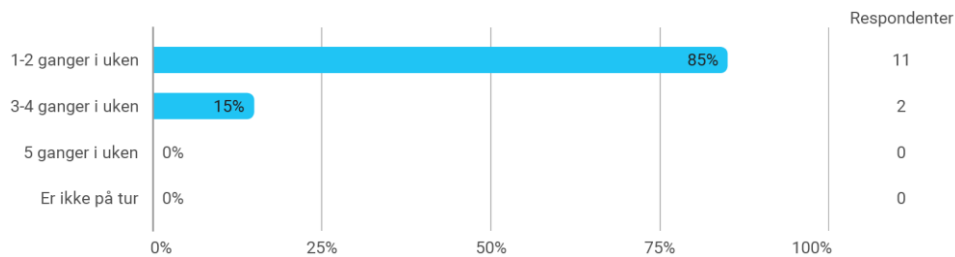
12 av 13 respondenter har svart at barna med utviklingshemming i deres barnegrupper har utfordringer med språk. 11 av 13 opplyser at barna har utfordringer med sosiale ferdigheter, 10 av 13 sier at barna har utfordringer knyttet til kommunikasjon og 9 av 13 har svart at barna har utfordringer med læring. 7 av 13 respondenter har barn som har utfordringer med finmotorikk. 6 av 13 har barn med utviklingshemming i barnegruppen som har utfordringer knyttet til grovmotorikk. 3 av 13 opplyser at de har barn med synsutfordringer i barnegruppen. En respondent oppgir at de har barn med hørselsutfordringer i barnegruppen. Under «annet» har to respondenter spesifiser utfordringer som ikke var med i grafen. En respondent oppgir at de har barn med medisinske utfordringer, og en respondent oppgir å ha barn som er avhengig av rullestol (se figur 13).

Figur 13: Hvilke områder barnet/barna har utfordringer med

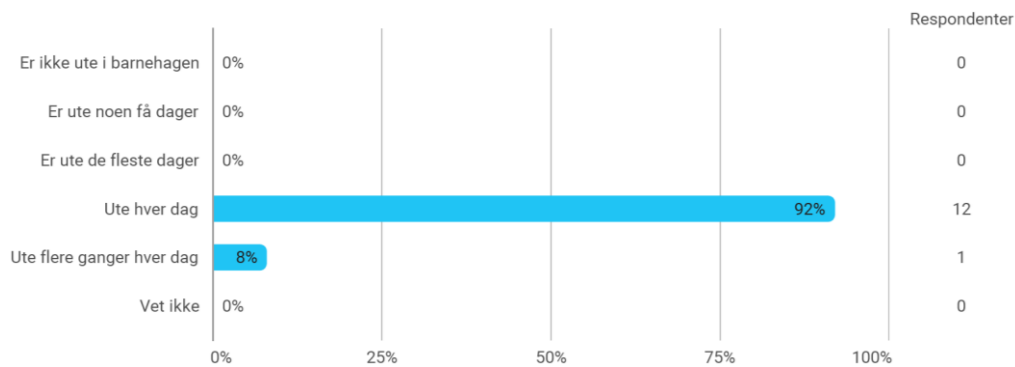
3.8 Hvor ofte barna er på tur og ute

85 % av barnehagene tar barna med på tur i naturen en til to ganger i uken. 15% oppgir at de er på tur i naturen tre til fire ganger i uken (se figur 14).

Figur 14: Hvor ofte barnegruppen er på tur

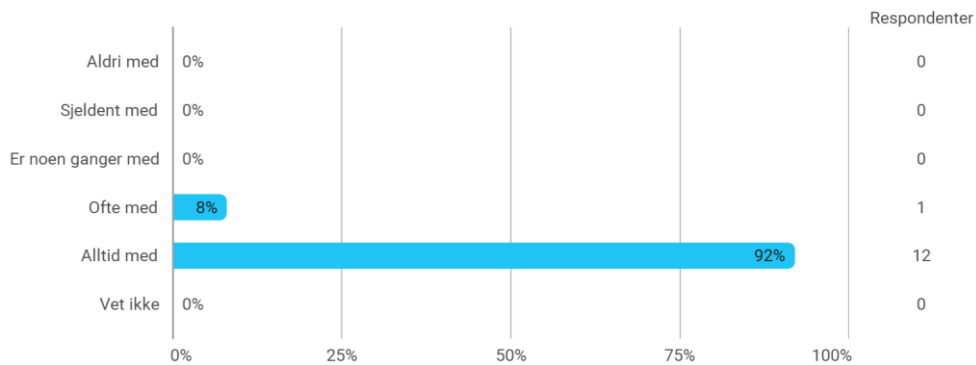
92% av respondentene oppgir at barnegruppen er ute hver dag. 8% oppgir at barnegruppen er ute flere ganger hver dag (se figur 15).

Figur 15: Hvor ofte barnegruppen er ute i barnehagen

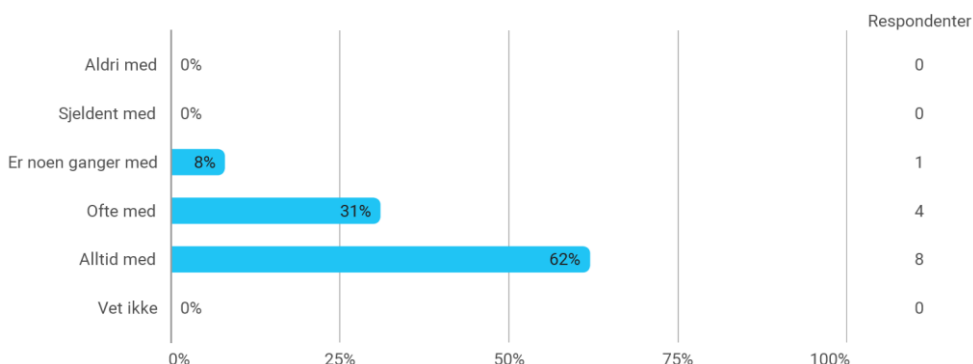
3.9 Grad av deltagelse i utelek og på tur

92% oppgir at barnet/barna med utviklingshemming alltid er med ut når det er utelek på barnehagens områder. En respondent (8%) har svart at barnet/barna med utviklingshemming ofte er med ut når det er utelek på barnehagens områder (se figur 16).

Figur 16: Hvor ofte barnet/barna med utviklingshemming er med i utelek

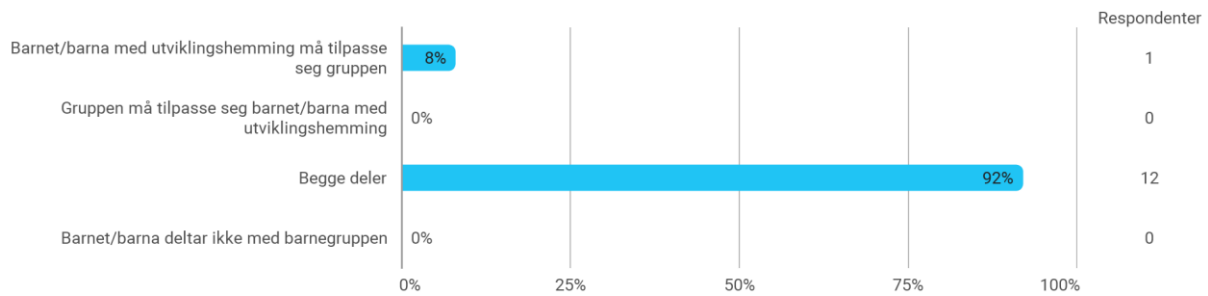
62% av respondentene har svart at barna med utviklingshemming alltid er med på tur. 31% har svart at barna ofte er med på tur og 8% har svart at de noen ganger er med på tur. To av respondentene oppgir at dårlig værforhold i noen tilfeller er en utfordring for deltagelse, glatt vei eller kulde gjør at barna ikke kan delta på tur. En respondent har oppgitt at medisinske årsaker gjør at noen av barna i barnegruppen med utviklingshemming ikke deltar på tur. En respondent viser til barnet/barnas dagsform og soverutiner som grunnlag for at barnet ikke alltid deltar (se figur 17).

Figur 17: Hvor ofte barnet/barna med utviklingshemming er med på tur

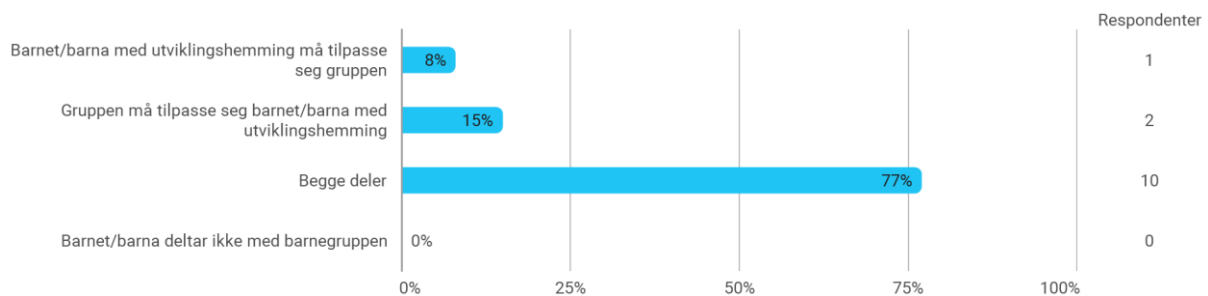
3.10 Hvem det tilrettelegges for i utelek og på tur

I utelek er det 92% av respondentene som svarer både barnet/barna med utviklingshemming og barnegruppen må tilpasse seg hverandre. 8% sier at barnet med utviklingshemming må tilpasse seg barnegruppen i utelek (se figur 18).

Figur 18: Tilpasse etter barn eller gruppe i utelek

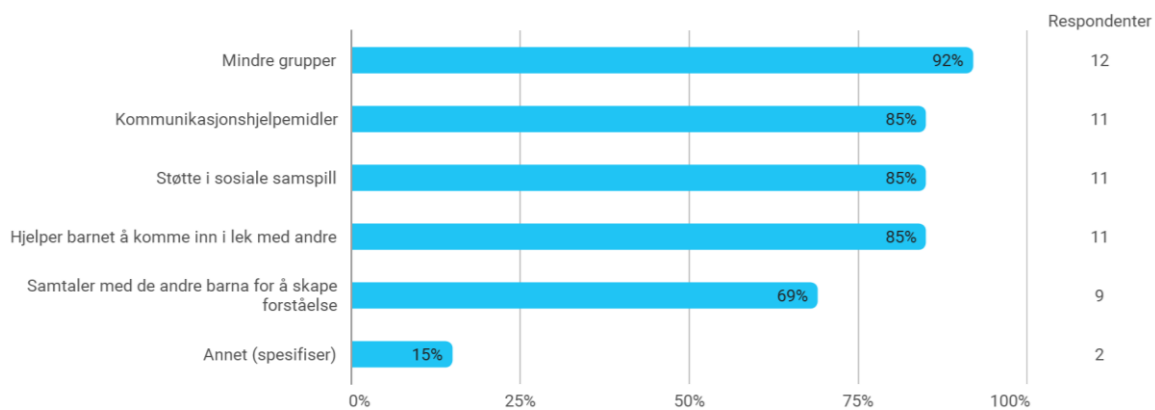
På tur er det 77% av respondentene som svarer at både barnet/barna med utviklingshemming og barnegruppen må tilpasse seg hverandre på tur. 15% har svart at barnegruppen må tilpasse seg barnet/barna på tur. 8% oppgir at barnet/barna med utviklingshemming må tilpasse seg barnegruppen (se figur 19).

Figur 19: Tilpasse etter barn eller gruppe på tur

3.11 Tilrettelegging for inkludering

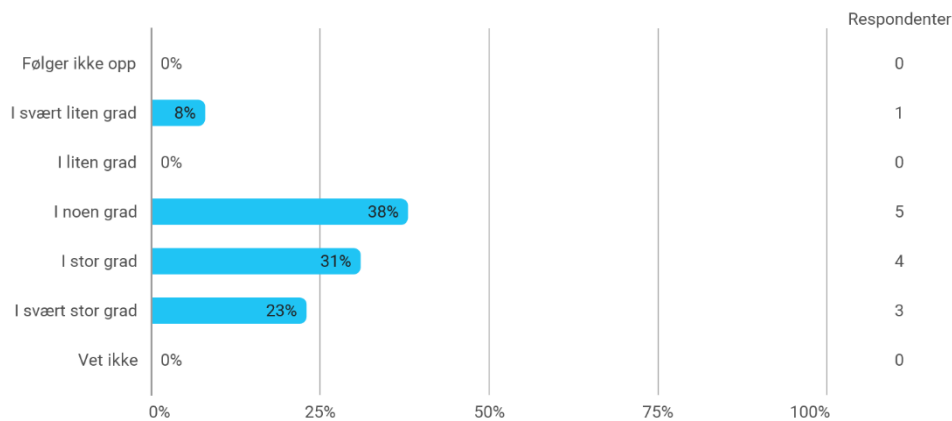
12 av 13 respondenter har svart at de setter sammen mindre grupper som et tilretteleggingstiltak for at barnet/barna med utviklingshemming skal bli inkludert. 11 av 13 respondenter oppgi at de tilrettelegger for inkludering ved å bruke kommunikasjons hjelpemidler, at de støtter barnet/barna med utviklingshemming i sosialt samspill og hjelper barnet med å komme inn i lek med andre. 9 av 13 respondenter har samtaler med barnegruppen for å skape forståelse, og inkludere barnet/barna med utviklingshemming i fellesskapet. En respondent oppgir at de finner tema som barnet/barna med utviklingshemming er interessert i og har forutsetninger for å mestre for å skape et inkluderende miljø i barnegruppen (se figur 20).

Figur 20: Tilrettelegging for inkludering

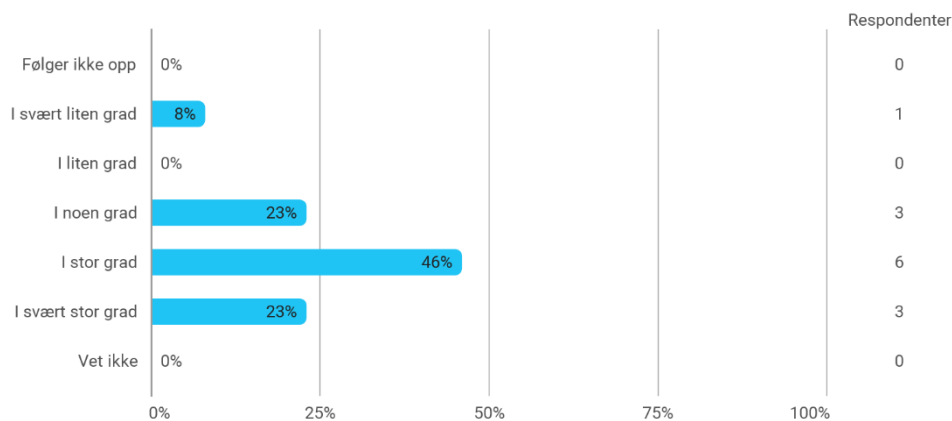
3.12 Oppfølging av tilretteleggingstiltak

I utelek opplyser 38% at de i noen grad følger opp tilretteleggingstiltak i utelek. 31% følger opp tilretteleggingstiltak i stor grad, og 23% svarer at de i svært stor grad følger opp tilretteleggingstiltak. 8% sier at de i svært liten grad følger opp tilretteleggingstiltak (se figur 21).

Figur 21: Oppfølging av tilrettelegging i ettertid av utelek

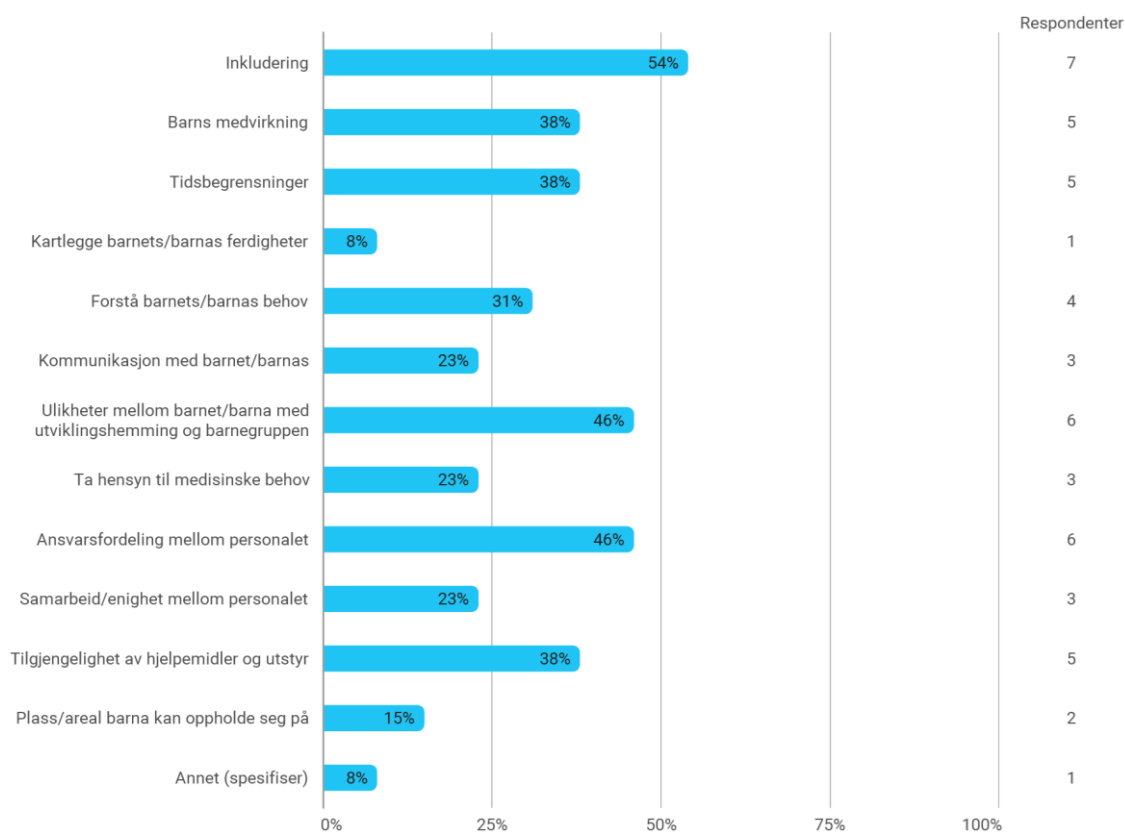
Det 23% som oppgir at de i svært stor grad følger opp tilretteleggingstiltak i ettertid av tur, 46% svarer at de i stor grad følger opp tiltakene, 23% i noen grad og 8% i svært liten grad (se figur 22).

Figur 22: Oppfølging av tilrettelegging i ettertid av tur

3.13 utfordringer i tilrettelegging

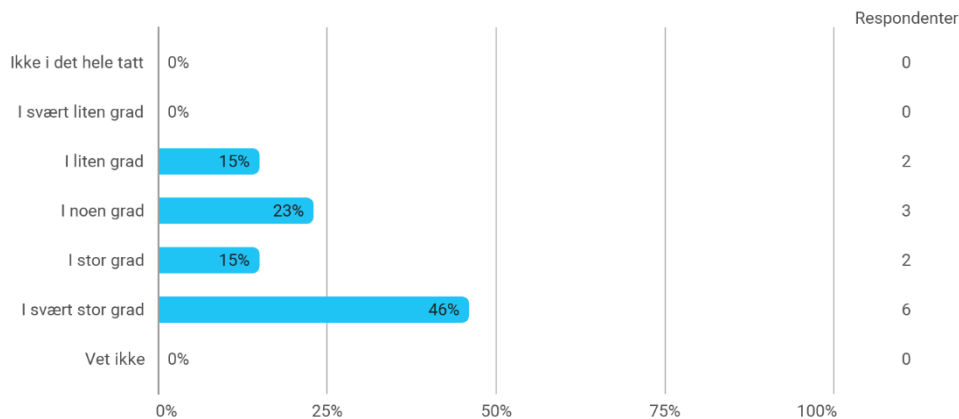
7 av 13 respondenter synes det er utfordrende å tilrettelegg for å inkludere barnet/barna med utviklingshemming i barnegruppen. 6 av 13 respondenter svarer at det er utfordrende å tilrettelegge på bakgrunn av ulikheter mellom barnet/barna med utviklingshemming og resten av barnegruppen. Det er 5 av 13 som viser til at tidsbegrensninger i barnehagen skaper utfordringer for å tilrettelegge. Tilgjengelighet av hjelpemidler og utstyr oppgir fem respondenter som årsak til utfordringer ved å tilrettelegge. Det er også 5 av 13 respondenter som legger frem barns medvirkning som en faktor hvor det er vanskelig å tilrettelegge for barnet/barna med utviklingshemming. 4 av 13 oppgir at det å forstå barnet/barnas behov er vanskelig, og finner det dermed utfordrende å tilrettelegge for barnet/barna med utviklingshemming. 3 av 13 oppgir at kommunikasjon med barnet/barna, medisinske behov og samarbeid samt enighet mellom personalet gjør det utfordrende å tilrettelegge for barnet/barna med utviklingshemming. 2 av 13 sier at plass og areal barna kan oppholde seg på skaper utfordringer for tilrettelegging. En respondent peker på kartlegging av barnets/barnas ferdigheter som en årsak til at tilrettelegging er utfordrende (se figur 23).

Figur 23: Utfordringer i tilretteleggingen

3.14 Personalgruppens engasjement

46% føler at de andre ansatte i svært stor grad tar del i og engasjerer seg for barnet/barna med utviklingshemming. Det er 23% som svarer at personalet i noen grad engasjerer seg. 15% oppgir at personalet engasjerer seg i stor grad. Det er også 15% av respondentene som har svart at personalet i liten grad tar del i og engasjerer seg for barnet/barna med utviklingshemming (se figur 24).

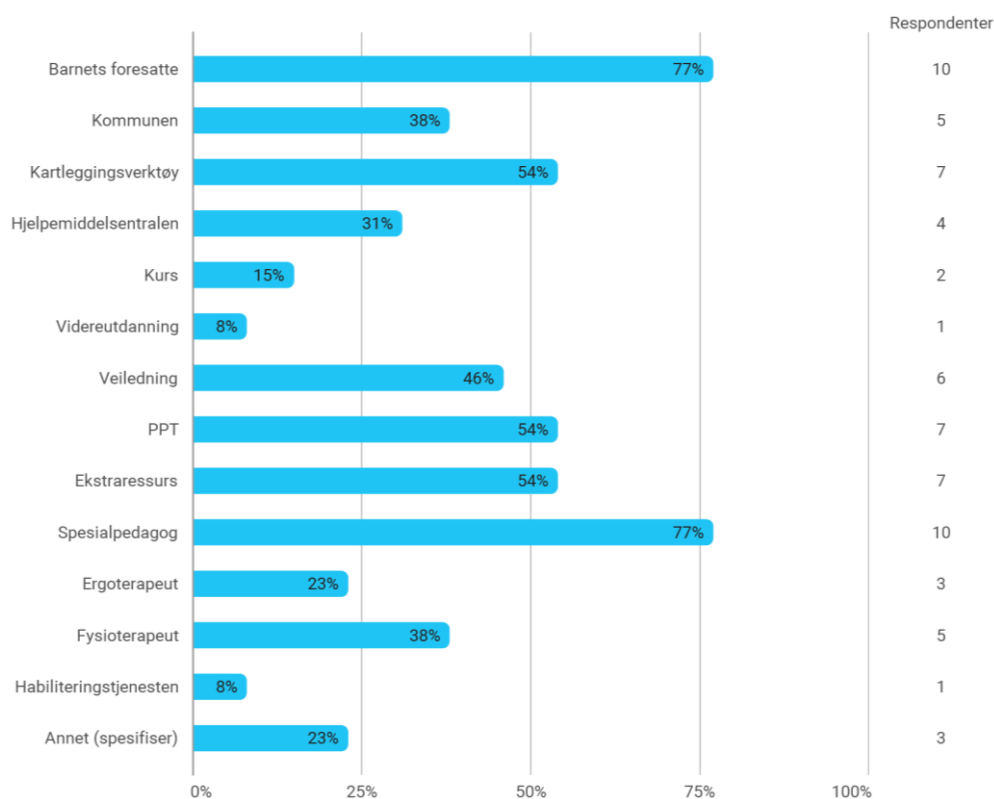

Figur 24: Personalgruppens engasjement for barnet/barna med utviklingshemming

3.15 Hva har vært nyttig i tilrettelegging

10 av 13 respondenter trekker frem barnets/barnas foresatte og spesialpedagog som nyttig for å tilrettelegge for barnet/barna med utviklingshemming. Kartleggingsverktøy, PPT (Pedagogisk-psykologisk tjeneste) og ekstra ressurser er det 7 av 13 som oppgir som viktig for tilretteleggingen rettet mot barnet/barna med utviklingshemming. For 6 av 13 respondenter har veiledning hatt betydning for tilretteleggingen knyttet til barnet/barna. 5 av 13 respondenter oppgir at kommunen har vært nyttig for å tilrettelegge. Likt antall respondenter har svart at fysioterapeut har hatt betydning for tilretteleggingen knyttet til barnet/barna med utviklingshemming. 4 av 13 har mottatt bistand fra hjelpemiddelsentralen som har hatt betydning for tilretteleggingen rettet mot barnet/barna med utviklingshemming. 3 respondenter har svart at ergoterapeut har hatt betydning for tilretteleggingen. 2 av 13 oppgir at kurs har vært viktig. Det er en respondent som har oppgitt at videreutdanning har hatt utslag på tilretteleggingen for barnet/barna med utviklingshemming. Her er det også 1 av 13 som har svart at habiliteringstjenesten har vært nyttig for å tilrettelegge for barnet/barna med

utviklingshemming. Det er to respondenter som har valgt « annet ». En av to som trykket « annet » har oppgitt at bøker og internett har vært viktige kilder til kunnskap og har hatt stor betydning for tilretteleggingen. Den andre respondenter har fått god nytte av tidligere erfaringer i sitt arbeid med barnet/barna med utviklingshemming (se figur 25).

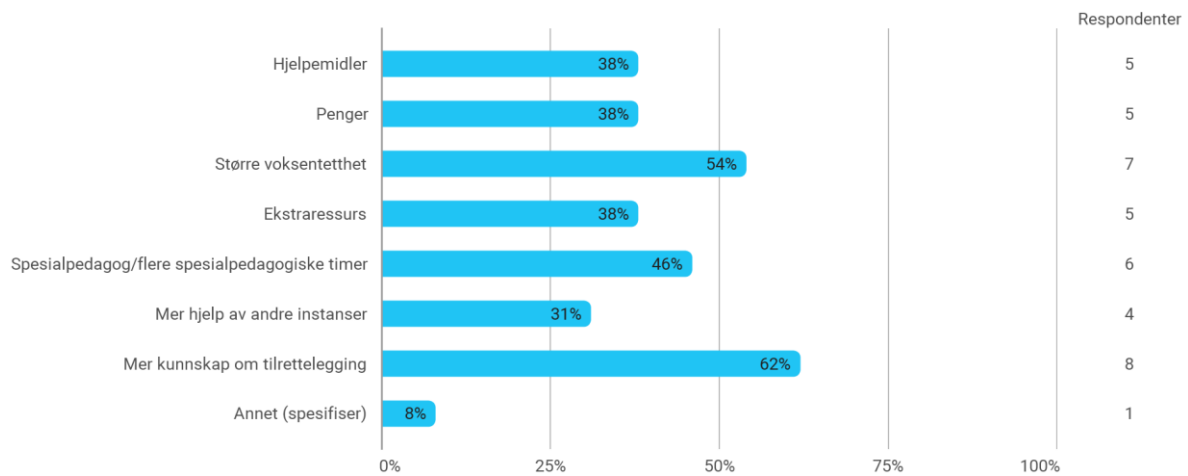

Figur 25: Hva har vært nyttig i tilretteleggingen

3.16 Hva kan gjøre det lettere å tilrettelegge

8 av 13 respondenter ønsker mer kunnskap om hvordan de kan tilrettelegge for barnet/barna med utviklingshemming i barnehagen. Syv sier at større voksentetthet i barnehagen vil gi utslag på mulighetene for å tilrettelegge bedre. Seks respondenter ønsker spesialpedagog eller flere timer med spesialpedagog for at det bedre skal tilrettelegges rundt barnet/barna med utviklingshemming i barnehagen. Fem respondenter ønsker hjelpemidler eller flere hjelpemidler for at barnet/barnas behov for tilrettelegging blir møtt. At det bevilges mer penger til barnehagen oppgir fem respondenter som en faktor for at det tilrettelegges i større grad. Det er fem respondenter som oppgir at ekstra ressurs vil gjøre det lettere å tilrettelegge

bedre. 4 av 13 respondenter oppgir at de har behov for mer hjelp av andre instanser for at de skal tilrettelegge bedre for barn med utviklingshemming (se figur 26).

Figur 26: Hva kan gjøre det lettere å tilrettelegge

3.17 Tilrettelegging for barn med utviklingshemming i utelek og på tur

Figur 27 - Tekstboks: Hvordan det tilrettelegges i utelek og på tur

1 av 13 har svart at det tilretteleggingen lite rundt barnet/barna med utviklingshemming i utelek. De resterende 12 respondentene viser til ulike tiltak og det er noen tilretteleggingstiltak som går igjen. 6 av 13 respondenter har svart at voksenstøtte eller at barnet har en voksen med seg hele tiden er sentralt i tilretteleggingen for barnet/barna med utviklingshemming i utelek. 5 av 6 opplyser at barnet/barna har en voksen med seg hele tiden. 4 av 6 skriver at det er en voksen som følger med og er tett på barnet i uteleken. 3 av 6 påpeker at dette hjelper barnet å komme inn i lek med andre samt oppleve mestring. En av respondentene oppgir at barnet/barna med utviklingshemming ikke søker kontakt med andre i utetiden og at det derfor er viktig å ha en voksen med barnet. 5 av 13 har svart at de bruker bildekommunikasjon som språkstøtte i utetiden med barnet/barna. 3 av 13 har svart at de benytter seg av andre hjelpemidler i utetiden, som sykkel, vogn og rullestol. En respondent har svart at tilpasninger av lekeutstyr har blitt gjort for at barnet/barna kan delta i lek med andre. 5 av 13 trekker frem arbeidsmåter som en faktor i tilretteleggingen av utelek. En av respondentene har svart at de jobber med å gjøre barnet/barna gradvis mer selvstendig ved å være oppmerksom på områder barnet trenger støtte i. En respondent har svart at de tar

utgangspunkt i barnets/barnas interesser for å støtte opp under lek og samspill mellom barnet/barna med utviklingshemming og barn i barnegruppen. En respondent oppgir at motiverte og engasjerte voksne som viktig når de skal tilrettelegge for barnet/barna med utviklingshemming. Respondenten svarer at barnet/barna skal mestre ut fra sitt eget utviklingsnivå. En respondent har styrket oppfølgingen av personalet og sett etter muligheter for endringer i tilretteleggingen rettet mot barnet/barna med utviklingshemming.

4 av 13 oppgir at de deler inn barna i mindre grupper i utelek. En av respondentene har svart at har delt inn barna i små aldersinndelte grupper, for å tilrettelegge bedre for barna/barnet med utviklingshemming i utelek. En respondent skriver at de har faste grupper barnet/barna med utviklingshemming deltar i under uteleken. 6 av 13 har svart at barnet/barna med utviklingshemming får støtte av en voksen eller har en voksen på seg hele tiden når de går på tur. Bildekommunikasjon og tegn-til-tale blir brukt i like stor grad på tur som i utelek. 8 av 13 svarer at de tilpasser turene etter barnet/barna med utviklingshemming. Fire respondenter oppgir også at de tilpasser turgruppen og går i mindre grupper. Fem av respondentene svarer at de er bevisst på, og tilrettelegger for at barnet/barna med utviklingshemming skal få utfordringer og føle på mestring når de er på tur. Tre respondenter oppgir at de tilrettelegger etter dagsformen til barnet/barna og legger inn pauser der barnet/barna med utviklingshemming trenger det. Tre respondenter har svart at de tar i bruk fremkomsthjelpemidler på tur.

3.18 Å ha barn med utviklingshemming i barnegruppen: Personalet

Figur 28 - Tekstboks: Å ha barn med utviklingshemming i barnegruppen - Personalet

4 av 13 oppgir at det er spennende å ha barn med utviklingshemming i barnegruppen, men 3 av de 4 skrev også at det kunne være utfordrende. Andre ord som ble brukt var interessant, berikende, lærerikt, fint eller bra, ressurs, oppmuntrende, gir glede, givende, uproblematisk og krevende. 8 av 13 var bare positive, mens 3 av 13 synes det er positivt, men at det også kan være utfordrende og krevende. 2 av 13 oppgir at det er jobben deres å tilrettelegge og tilpasse hverdagen for alle barn.

3.19 Å ha barn med utviklingshemming i barnegruppen: Barna

Figur 29 - Tekstboks: Å ha barn med utviklingshemming i barnegruppen - Barna

Respondentene ble spurt om hvordan de tror at de andre barna opplever å ha barn med utviklingshemming i barnegruppen. 2 av 13 respondenter forteller at de har jobbet med inkludering og at de åpent snakker om ulikheter og likheter sammen med barna, og snakker om det barna lurer på, og at dette har bidratt til forståelse. Fire respondenter forteller at de oppfatter at resten av barna er så vant til barnet/barna med utviklingshemming at de synes det er helt naturlig og i liten grad tenker over forskjellene. En respondent forteller at barna noen ganger kjenner på forskjellsbehandling, men at de er veldig glade i de andre barna. Noen forteller at barna kan synes det er litt rart at noen av barna er så store, men likevel ikke har språk, at det kan være utfordrende i starten og at de større barna kan stille flere spørsmål enn de yngre. Åtte respondenter forteller at de tror resten av barna synes det er positivt å ha barn med utviklingshemming i barnegruppen, at de får bedre forståelse for andre, utvikler empati, er gode på å hjelpe hverandre, er kjærlige, at de liker å være med barnet som har en egen voksen, barna inkluderer ved å bruke tegn og tilpasse lek. To respondenter sier at det kan være utfordrende fordi personalgruppen ikke snakker nok om inkludering og jobber med å inkludere barna, det kan også være utfordrende på grunn av ressursmangel, noe som gjør at de ansatte ikke alltid er i nærheten og kan gripe inn raskt nok om noen andre barn sin lek blir forstyrret.

4 Diskusjon

Målet med oppgaven er å undersøke hvordan barnehager tilrettelegger for barn med utviklingshemming i friluftsliv og utelek, og hvilken betydning dette kan ha for barns selvbilde.

4.1 Respondenter

Det er 13 respondenter i undersøkelsen hvor 12 av respondentene er kvinner (se figur 1). Dette har klare sammenhenger med kjønnsfordelingen i yrket, statistisk sentralbyrå viser til at 1 av 10 ansatte i barnehagen er menn (Steffensen, 2018). Blant respondentene er det god fordeling mellom ulike stillingstitler i barnehagen (se figur 2). I 2018 ble det utarbeidet en rapport for Kunnskapsdepartementet som evaluerer tilbudet til barn med utviklingshemming. Her kommer det frem at de fleste av kommunene tilbyr barn med nedsatt funksjonsevne assistenter som ekstraressurs, det er også vanlig at barnehagelærere og spesialpedagoger blir brukt til dette formålet (Econ Pöyry, 2008, s. 13). Av respondentene var 15% barnehagelærere, 8% assistent og 8% barne- og ungdomsarbeider (se figur 2). Alle respondentene har jobbet i 3 år eller mer i barnehage, over halvparten (54%) av respondentene har jobbet i 20 år eller mer (se figur 3). 23% er ansatt i en natur- eller friluftsbarnhage, over halvparten er ansatt i kommunal barnehage (se figur 4). Det er kommunen som har ansvar for at barn som har rett til prioritert opptak får plass i barnehage (Barnehageloven, 2021, § 18). Kommunen kan plassere barn med sammensatte eller store funksjonsnedsettelse i andre barnehager enn det foreldrene ønsker på grunnlag av økonomiske og praktiske hensyn (Kunnskapsdepartementet, 2008). På oppdrag av Utdanningsdirektoratet ble det i 2015 utarbeidet en rapport, her kom det frem at flere barn med særlige behov eller funksjonsnedsettelse går i kommunale barnehager enn i de private (Wendelborg et al., 2015, s. 114). Det kommer også frem at flere kommuner veileder foreldrene i valg av barnehage, med det formål å plassere barnet hvor kompetansen er best egnet til å ivareta barnets behov (Wendelborg et al., 2015, s. 114). Undersøkelsen viser at 69% av respondentene har mye erfaring fra tidligere med barn som har spesielle behov/nedsatt funksjonsevne/utviklingshemming, det er kun 15% som oppgir at de har veldig lite eller ingen erfaring fra tidligere (se figur 5). Av respondentene som deltok i undersøkelsen var det 64% som er ansatt i kommunal barnehage, og 31% er ansatt i privat barnehage (se figur 4). Dette

kan ha sammenheng med at det fremdeles er flere barn med særlige behov eller funksjonsnedsettelse som går i kommunale barnehager.

4.2 Aldersgruppe

Respondentene oppgir at de har barn med utviklingshemming i barnegruppen som er i alderen ett til syv år (se figur 11). Utviklingshemming er ofte medfødt, og diagnosen blir satt tidlig i barnets liv (Helsenorge, 2020; Helsedirektoratet, 2018, avsn. 5). Respondentene oppgir at de har flest barn i aldersgruppen fire til fem år (se figur 11). Årsaken til at det er flest barn i denne aldersgruppen kan ses i sammenheng med at forsinkelser i utviklingen ikke oppdages før barnet er litt større, barn utvikler seg hele tiden og det kan ta tid før avvikende og annerledes utvikling blir synlig (Helsenorge, 2020; Helsedirektoratet, 2018, avsn. 5).

4.3 Deltagelse

Alle respondentene oppgir at det i svært stor grad eller stor grad er viktig at barn med utviklingshemming får delta i utelek på barnehagens område og på tur i naturen (se figur 7). Litt over halvparten av respondentene opplyser at barna med utviklingshemming liker å være ute i stor til svært stor grad (se figur 12). Resten har svart at barna i noen grad liker å være ute, noe som indikerer at barna ikke misliker å være ute, men heller ikke gir uttrykk for at det er noe de liker veldig godt. Barn er mer fysiske aktive ute enn inne (Giske et al., 2010) og barn med nedsatt funksjonsevne har behov for fysiske utfordringer på lik linje som andre barn (Eriksen, 2014, s. 21). Derfor er det viktig å bygge videre på barnas interesse for å være ute. Siden det er individuelle forskjeller mellom barnas aktivitetsnivå og interesse for å være ute, er det viktig at personalet kan inspirere og tilrettelegge (Giske et al., 2010). Å etablere gode vaner med mye fysisk aktivitet i oppveksten er viktig fordi fysisk aktive barn ofte fortsetter å være aktive som voksne, noe som er viktig for god helse (Mjaavatn, P. E. & Fjørtoft, I., 2008, s. 46).

4.4 Tur og hjelpemidler

Respondentene fikk spørsmål om hvor ofte barnehagene er ute på barnehagens område og går på tur, og hvor ofte barnet/barna med utviklingshemming får være med. 85% oppgir at barnegruppen er på tur en til to ganger i uken og 15% er på tur tre til fire ganger i uken (se figur 14). 92% av respondentene har oppgitt at barnegruppen er ute hver dag, og 8% oppgir at de er ute flere ganger hver dag (se figur 15). På spørsmål om hvor ofte barnet/barna med

utviklingshemming deltar i utelek og på tur (figur 16 og 17) viser resultatene at 92% sier at de alltid er med i utelek mot 62% som sier at de alltid er med på tur. Det er altså 30% lavere deltagelse på tur enn i utelek. Flere turer i uken øker sjansene for at barnet/barna med utviklingshemming har mulighet til å delta minst en gang, fordi flere av respondentene oppgir at varierende faktorer som dårlig værforhold og barnet/barnas dagsform kan ha betydning for om barnet/barna er med på tur eller ikke (se figur 17). Respondentene oppgir også tilgjengelighet av hjelpemidler og utstyr som en utfordring de møter på i tilretteleggingen for barn med utviklingshemming (se figur 23) og 3 respondenter oppgir at de har behov for fremkomsthjelpemidler både ute på barnehagens områder og på tur (se figur 27), noe som kan ha betydning for om barnet/barna kan bli med barnegruppen ut på barnehagens område eller på tur. Barn har rett til hjelpemidler i barnehagen som blir formidlet av NAV gjennom hjelpemiddelsentralen og kommunene, men det er noen utfordringer ved hjelpemiddeltilbudet (Norges handikapforbund, u.å.). Tilbudet varierer i de ulike fylkene, det kan være lang ventetid, kompliserte prosesser og søknadskjemaer, dårlige muligheter til å prøve ut og tilpasse hjelpemidler, og begrenset utvalg (Norges handikapforbund, u.å.). Alt dette kan påvirke mulighetene for tilrettelegging i barnehagen og kan i verste fall hindre barn fra å delta på tur. Det å ikke få bli med vil hindre barnet fra å delta i de sosiale omgivelsene noe som vil ha betydning for barnets selvbilde (Svartdal, 2020). At barn får gode naturopplevelser er også viktig både for barns helse og utvikling. Naturopplevelser som barna deler med resten av barnegruppen, kan være viktige for å være en del av fellesskapet, og kan gi positive sosiale erfaringer gjennom deltagelse og inkludering (Eriksen, 2014, s. 71-72). Å være i naturen er avslappende og stressdempende, gir bedre konsentrasjonsevne og kan ha en positiv effekt mot depresjon og angst (McCurdy et al., 2010, s. 109). Studier viser også at barn er mer fysisk aktive i naturen enn på barnehagens område, og at det oftere oppstår situasjoner med høy fysisk aktivitet fordi naturen har mange kvaliteter som gir mulighet for fysisk aktivitet og utfordringer, som store områder å bevege seg på, variert underlag og ulike materialer (Bjørger, 2016).

4.5 Tilpassing

For å skape et inkluderende miljø i barnehagen må det tilrettelegges for sosial deltagelse (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 40). Fysisk aktivitet og lek kan bidra til tilhørighetsfølelse og bevegelsesglede (Helsedirektoratet, 2019). Respondentene fikk derfor spørsmål om hvorvidt de tilpasset tur og utelek etter barnegruppen, barnet/barna med utviklingshemming

eller begge deler (se figur 18 og 19). I utelek var det 12 av 13 som svarte at både barnet/barna med utviklingshemming og resten av barnegruppen må tilpasse seg hverandre (se figur 18), på tur var det 10 av 13 som mente det samme (se figur 19). Her er det en differanse på to respondenter som svarte at tur tilpasses etter barnet/barna med utviklingshemming. Tilrettelegging for deltagelse skal være på tross av funksjonsnedsettelsen, noe som betyr at miljøet og aktivitetene må tilpasses den enkelte, ikke motsatt (Morisbak og Standal, 2006, referert i NAKU, 2020b). En respondent oppgir at lekeutstyr har blitt tilpasset slik at barnet/barna med utviklingshemming kan delta i lek med andre (se figur 27).

4.6 Tilrettelegging

Når det gjelder antall barn det må tilrettelegges for i utelek og på tur, oppgir litt over halvparten av respondentene at det må tilrettelegges for ett barn i utelek (se figur 9). Fire respondenter oppgir at det må tilrettelegges for flere barn, og to respondenter oppgir at det ikke er behov for tilrettelegging i utelek. Litt over halvparten oppgir at det må tilrettelegges for ett barn på tur (se figur 10). Seks respondenter svarer at det må tilrettelegges for flere barn på tur. Det ble også stilt spørsmål om i hvilken grad det må tilrettelegges i utelek og på tur. I utelek på barnehagens område oppgir 46% av respondentene at det må tilrettelegges i stor eller svært stor grad for barn med utviklingshemming, og 16% oppgir at det er lite eller ingen behov for tilrettelegging i utelek (se figur 8). Når det gjelder tilrettelegging på tur oppgir 77% at det er stort eller svært stort behov for tilrettelegging (se figur 8). Resultatene viser at det må tilrettelegges både for flere barn på tur enn i utelek og i mye større grad. På spørsmål om i hvilken grad tilretteleggingstiltak rettet mot barn med utviklingshemming blir fulgt opp i ettertid av utelek og tur, viser resultatene at det er flere tilretteleggingstiltak som blir fulgt opp i ettertid av tur sammenlignet med utelek (se figur 21 og 22). Det er 15% flere som i stor grad følger opp tilretteleggingstiltak i ettertid av tur enn utelek. Dette kan henge sammen med at det er behov for flere tilretteleggingstiltak på tur enn i utelek, slik resultatene om antall barn det må tilrettelegges for på tur viser (se figur 10). Barnehagen skal tilpasse utfordringer og oppvekstmiljø etter barnets alder og funksjonsnivå (NAKU, 2021). Respondentene i undersøkelsen har oppgitt at de har barn med ulike utfordringer (se figur 13) og det kan derfor være nødvendig å tilpasse utelek og tur etter barnet/barna med utviklingshemming for å tilrettelegge for sosial deltagelse.

4.7 utfordringer

4.7.1 Motorikk

Barn med utviklingshemming kan i tillegg til kognitive utfordringer også ha utfordringer når det gjelder sosial kompetanse, språk og motorikk (NAKU, 2021). Respondentene oppgir også at flest barn har utfordringer med sosiale ferdigheter, språk og kommunikasjon, læring og motorikk (se figur 13). Studier om barns motoriske utvikling i natur viser at barn utvikler bedre motorikk om de har tilgang til naturområder fordi naturen gir muligheter for allsidig fysisk lek og stimulerer barns motorikk, og siden naturen gir utallige utfordringer går utviklingen fortare når barn er i naturen enn på en tradisjonell lekeplass (Lysklett, 2013, s. 143). Fjørtofts (2004, s. 39) studie om barns motoriske utvikling i naturen er en av studiene som viser at barn som lekte i naturen forbedret motorikken, spesielt balansen og koordinasjonen, og det konkluderes med at lek i naturen er en viktig faktor i barns motoriske utvikling og fremmer motorisk utvikling i større grad enn på en tradisjonell lekeplass. Å tilrettelegge for at barna med utviklingshemming får delta på tur og lek i naturen er derfor viktig.

4.7.2 Språk og kommunikasjon

Alle respondentene mente at det var viktig å forstå barnet/barnas følelser (se figur 6). Dette handler om personalets tilstedeværelse, at de ser barna og bruker seg selv som et redskap ved å anerkjenne og bekrefte hvert enkelt barn, noe som vil ha en stor betydning for barnets sosiale læring i barnefellesskapet (Utdanningsdirektoratet, 2018a, s. 8). 5 av 13 respondenter svarte at barnets/barnas medvirkning kan være utfordrende i tilretteleggingen (se figur 23). Barn med utviklingshemming og barn som kommuniserer på andre måter enn med tale har også rett til å medvirke og gi uttrykk for sine meninger på måter tilpasset barnets individuelle forutsetninger (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 27). 3 av respondentene svarte at kommunikasjon med barnet/barna med utviklingshemming gjorde det utfordrende å tilrettelegge (se figur 23). Personalet skal støtte barn som har sen språkutvikling, er lite språklig aktive eller har kommunikasjonsvansker, samt anerkjenne og respondere på barnas ulike språk og kommunikasjonsuttrykk, både verbalt og non-verbalt (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 23-24). Det vil være avgjørende hvordan de voksne svarer samt bekrefter barna, og dette vil innvirke på hvordan barnet oppfatter seg selv (Utdanningsdirektoratet, 2018a, s. 5). 12 av 13 oppga at barnet/barna hadde utfordringer med

språk (se figur 13). I utelek og på tur var det 5 av 13 respondenter som oppga at de bruker bildekommunikasjon, språkstøtte eller tegn-til-tale (se figur 27). For å inkludere barnet/barna med utviklingshemming svarte 11 respondenter at de bruker kommunikasjons hjelpemidler (se figur 20). Det at det forekommer differanse mellom resultatene kan henge sammen med at spørsmålet til utelek og tur var et åpent spørsmål som respondentene besvarte med egendefinert tekst. På spørsmålet om hvordan de inkluderer barnet/barna var det fastsatte svaralternativer. Resultatene viser at 11 av de 12 som oppga at barnet/barna hadde utfordringer med språk bruker kommunikasjons hjelpemidler. Barnas trivsel og selvbilde henger nøye sammen med personalets oppmerksomhet på barnas ulike uttrykksformer (Utdanningsdirektoratet, 2018a, s. 5-6).

4.8 Inkludering

Inkludering i barnehagen handler om å tilrettelegge slik at alle barn er en del av fellesskapet og kan delta ut fra egne behov og forutsetninger (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 40). Barnehagen skal fremme likestilling og likeverd uavhengig av funksjonsevne, og personalet må reflektere over holdningene sine for å kunne formidle likestilling og likeverd (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 10). Respondentene ble spurt om hvordan de tilrettelegger for at barnet/barna med utviklingshemming skal bli inkludert, og resultatene viser at alle jobber aktivt med inkludering (se figur 20).

Sosial kompetanse er en nødvendighet for å fungere bra sammen med andre og involverer kunnskaper, ferdigheter og holdninger en utvikler i sosialt samspill (Kunnskapsdepartementet, 2017). 85% av respondentene har svart at barnet/barna med utviklingshemming har utfordringer med sosiale ferdigheter (se figur 13), og 85% av respondentene oppgir at de støtter i sosiale samspill og hjelper barnet å komme inn i lek med andre (se figur 20).

Samtidig har 54% av respondentene svart at de selv synes det kan være utfordrende å inkludere, og 46% mener at ulikheter mellom barnet/barna med utviklingshemming er en utfordring når de skal tilrettelegge (se figur 23). Heimdahl og Fulland (2020, s. 160) skriver at personalet i barnehagen kan oppleve vanskeligheter med å oppnå inkludering dersom barnet har store sammensatte utfordringer. Heimdahl og Fulland har lagt vekt på inkluderingsdilemma som ansatte ofte møter på (Heimdahl og Fulland, 2020, s. 162). For noen barn er hverdagen lagt opp annerledes enn for resten av barnegruppen for å dekke barnets helsefremmende behov, dette kan personalet oppleve som et hinder for å inkludere barnet. Det

at behovet til barnet/barna med utviklingshemming går ut over deltagelse med jevnaldrende kan være en av faktorene til at respondentene finner det vanskelig å inkludere barna/barnet med utviklingshemming (Heimdahl og Fulland, 2020, s. 162). 10 av 13 respondenter oppgir at barnet mottar spesialpedagogisk hjelp, 5 respondenter har svart at barnet/barna mottar hjelp fra fysioterapeut (se figur 25). Behandling fra fysioterapeut er et nødvendige helsefremmende tiltak, som vil ha betydning for hvordan noen deler av barnets hverdag er strukturert (Heimdahl og Fulland, 2020, s. 162). Den spesialpedagogiske hjelpen kan både foregå i grupper eller individuelt og kan være organisert på ulike måter (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 7). Innhold og organiseringen av den spesialpedagogiske hjelpen kan føre til fravær av, og mangel på tilhørighet i fellesskapet med andre barn (Nordahl, 2018, s. 7). Fellesskapet med jevnaldrende kan virke positivt på den sosial-emosjonelle utviklingen, herunder selvbilde (Koster et al., 2009). At barna får delta med resten av barnegruppen kan fremme de sosiale ferdighetene. Bekkely (2020, s. 148) viser til at de ansatte må være bevisst på ansvaret de har, de må ha kompetansen for å tilrettelegge og støtte barnet. Dersom de ansatte ikke klarer å tilrettelegge i stor nok grad vil dette gå utover barnets utvikling og deltagelse i fellesskapet (Bekkely, 2020, s. 148).

Barn med funksjonsnedsettelse, som for eksempel utviklingshemming, kan ha utfordringer når det kommer til deltagelse i lek og aktiviteter (Diamond & Tu, 2009, s. 79), og 11 av 13 respondenter oppgir at de fokuserer på å støtte i sosiale samspill og hjelpe barnet å komme inn i lek med andre (se figur 20). Personalet skal fremme et inkluderende miljø der alle barn kan delta og erfare glede i lek (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 20) for eksempel gjennom å støtte og bidra til at alle kommer inn i leken (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 20-21). For noen barn kan lek både inne og ute oppleves som overveldende, uoversiktlig eller vanskelig å komme inn i, og da kan mindre grupper være positivt (Utdanningsdirektoratet, 2018a, s. 18). 92% av respondentene oppgir at mindre grupper er en måte de tilrettelegger for inkludering av barnet/barna med utviklingshemming (se figur 20). Mindre grupper kan gi bedre struktur, oversikt og trygghet (Ruud, 2010, referert i Utdanningsdirektoratet, 2018a, s. 18), og vil også gjøre det lettere for den voksne å få mer tid til hvert barn, observere barna og støtte ved behov (Utdanningsdirektoratet, 2018a, s. 18). Det er også erfart at mindre grupper gjør at barn blir tryggere, tør å utforske og bruke stemmen sin mer (Antonsen, 2015). Gode og trygge relasjoner i barnehagen vil fremme trivsel, støtte opp under en positiv utvikling og styrke barns selvbilde (Utdanningsdirektoratet, 2018a, s. 4). Gruppene bør bestå over tid slik at barna kan bli kjent med hverandre, bygge relasjoner og opplever å delta i lek i et fellesskap

(Utdanningsdirektoratet, 2018a, s. 18). 12 av 13 respondenter oppgir at mindre grupper er et tilretteleggingstiltak de har for å inkludere barnet/barna med utviklingshemming (se figur 20). På spørsmål om hvordan det tilrettelegges i utelek for barn med utviklingshemming (se figur 27) oppgir 4 av 13 at de deler barna inn i mindre grupper i utelek, der 1 utdyper at barna er inndelt i små grupper etter alder og 1 annen oppgir at de har faste grupper. 4 respondenter oppgir at de også tilpasser turgruppene og går i mindre grupper (figur 27). Mindre grupper der barnet/barna med utviklingshemming blir inkludert sammen med jevnaldrende kan påvirke de andre barnas syn på funksjonsnedsettelse og de kan for eksempel oppdage at barnet/barna med utviklingshemming kan ha samme interesser som dem (Diamond & Tu, 2009, s. 79).

Respondentene fikk også spørsmål om hvordan de tror at resten av barna opplever at det er å ha barn med utviklingshemming i gruppen (se figur 29). Der fortalte flere respondenter at de har jobbet med inkludering og snakker åpent om ulikheter og likheter, svarer på spørsmål fra barna, og de opplever at dette har bidratt til forståelse. Personalet i barnehagen må reflektere over holdninger for å fremme og formidle likeverd (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 10). 92% av respondentene mener at å reflektere rundt egne verdier er viktig i stor eller svært stor grad (se figur 6). 9 av 13 respondenter oppgir at de har samtaler med barnegruppen for å skape forståelse (se figur 20). Noen forteller også at alle barna er så vant til hverandre at de synes det er helt naturlig å ha barn med utviklingshemming i barnegruppen og at de tror at de i liten grad tenker over forskjellene (se figur 20). De tror også at barna synes det er positivt å ha barn med utviklingshemming i barnegruppen, og at det bidrar til at barna utvikler empati, blir gode på å hjelpe hverandre, tilpasse leken og inkludere andre barn (se figur 20). Å snakke med barna om verdien av ulikheter og likheter kan også bidra til at barna utvikler bedre forståelse og respekt for hverandre (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 54). Noen respondenter oppgir også at det er utfordrende fordi det ikke jobbes nok med inkludering.

4.9 Personalet

De fleste respondentene oppgir at de synes det er positivt å jobbe med barn med utviklingshemming, og bruker ord som spennende, givende, interessant, berikende, lærerikt og oppmuntrende, men noen sier også at det i tillegg til å være positivt også kan være utfordrende og krevende (se figur 28).

4.9.1 Viktige egenskaper

Mennesker med utviklingshemming vil i varierende grad ha utfordringer med tenkning, hukommelse, oppmerksomhet, språkforståelse og læring (Statlig spesialpedagogisk tjeneste, 2017). Mørland (2008, s. 7) viser til at det er lite forskning på barn med spesielle behov i barnehagen, spesielt hva som kjennetegner en god og inkluderende barnehage. Med utgangspunkt i stillingsannonser rettet mot arbeid med barn som har utviklingshemming og spesielle behov har respondentene fått spørsmål om egenskaper de mener er viktig i sitt arbeid (se figur 6). Det finnes ikke forskning på holdninger ansatte i barnehagen har rettet mot barn med utviklingshemming, det kan derfor være av interesse å se hvilke egenskaper ansatte ser på som viktige i sitt arbeid. I temaheftet om barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen står det at møte med barn som har nedsatt funksjonsevne, særlig hvor funksjonshemmingen er synlig kan sette i gang ulike reaksjoner og følelser hos ansatte (Mørland, 2008, s. 9). Dette kan igjen ha betydning for hvordan personalet møter og oppfatter barna (Mørland, 2008, s. 9), og kan ses i sammenheng med egenskaper personalet føler er viktig hos seg selv. På spørsmålene respondentene fikk var det ingen som svarte at egenskapene ikke var viktig eller at det i liten grad var viktig (se figur 6). 100% av respondentene mener at det svært viktig å forstå barna med utviklingshemming sine følelser, samt støtte barnet til å mestre (se figur 6). 54% oppgir at å gi barnet utfordringer er svært viktig, mens 31% mener det i stor grad er viktig og 15% av respondentene mener det er viktig i noen grad. Resultatet viser at respondentene synes det er viktigere å støtte barna til å mestre enn å gi dem utfordringer, dette kan henge sammen med hvordan de oppfatter mengden av utfordringer barna møter til daglig i barnehagehverdagen.

4.9.2 Støtte

Nesten halvparten av respondentene har svart at voksenstøtte eller at barnet med utviklingshemming har en voksen på seg hele tiden er sentralt i tilretteleggingen for barnet/barna med utviklingshemming i utelek og på tur (se figur 27). Tre respondenter oppgir at den voksne hjelper barnet med å komme inn i lek, ta kontakt med andre barn og støtte det i å oppleve mestring. En respondent svarer at de er oppmerksomme på hva barnet trenger støtte til og jobber med å gjøre barnet/barna mer selvstendig (se figur 27). Bjørnbak (2020, s. 44) påpeker at det lett kan oppstå situasjoner der en hjelper litt ekstra med ting som barnet egentlig kan klare selv, og det kan bidra til at barnet opplever å være avhengig av en voksen og ikke kan klare seg uten den voksne. En bør også være bevisst på at noen tiltak og praksiser

som er gjort ut ifra de beste hensikter kan være segregerende og bidra til flere vansker for barnet (Bjørnbak, 2020, s. 45). Et eksempel på det er å snakke om å være en voksen «på» barnet, fordi det fokuserer på at barnet er annerledes og trenger en voksen for å fungere (Bjørnbak, 2020, s. 45), dette kan påvirke barnets selvbilde. Noen andre eksempler er å snakke over barnets hode fordi en ikke tror at barnet får det med seg likevel og å ta barnet ut av leken og gruppen for å øve på noe uten å vurdere om det kunne blitt gjort sammen med de resten av gruppen (Bjørnbak, 2020, s. 45). I tilrettelegging av utelek trekker 5 av respondentene frem ulike arbeidsmåter (se figur 27). De oppgir at de jobber med å være oppmerksom på området barnet med utviklingshemming trenger støtte til slik at barnet kan gradvis bli mer selvstendig, og at det er viktig at barnet skal mestre ut ifra sitt eget utviklingsnivå. Noen oppgir også at de tar utgangspunkt i barnets interesser for å kunne opptre som støtte i lek og samspill mellom barnet med utviklingshemming og resten av barnegruppen (se figur 27). Det blir også påpekt at motiverte og engasjerte voksne er viktig når de skal tilrettelegge for barn med utviklingshemming, og noen oppgir at de har styrket oppfølgingen av personalet og ser etter muligheter for endringer i tilretteleggingen.

4.9.3 Ansvar

Respondentene fikk spørsmål om hvordan de opplevde at de andre ansatte tar del i og engasjerer seg for barnet/barna med utviklingshemming (se figur 24). 3 av 13 respondenter svarte i noen grad, mens 2 av 13 svarte at dette forekom i liten grad. Her er det 5 av 13 respondenter som føler at personalet i begrenset grad engasjerer seg for og tar del i hverdagen til barnet/barna med utviklingshemming. Det hender at personalet glemmer at barn som har nedsatt funksjonsevne også er en del av barnegruppen (Mørland, 2008, s. 29).

Utdanningsdirektoratet påpeker at personalets fokus og hvordan de jobber mot at barna skal få erfaring med gode og trygge relasjoner i barnehagen vil påvirke trivsel, positiv utvikling og barns selvbilde (Utdanningsdirektoratet, 2018a, s. 4). Det er derfor viktig at hele personalet tar del i barnehagehverdagen til alle barna i barnegruppen for å bygge gode relasjoner og trivsel. Et inkluderende fellesskap krever et felles ansvar, hvor alle i personalet må se alle barna (Mørland, 2008, s. 29). 6 av 13 respondenter oppga i undersøkelsen at de synes ansvarsfordelingen mellom personalet var utfordrende for tilretteleggingen av barnet/barna med utviklingshemming, 3 av 13 oppga krevende samarbeid mellom personalet som utfordrende for tilretteleggingen (se figur 23). Dersom barnet/barna med utviklingshemming har spesialpedagog, ekstra ressurs eller støttepedagog kan personalet føle at ansvaret faller på

denne personen alene (Mørland, 2008, s. 29). Det kan ikke utelukkes at det er flere faktorer enn manglende eller begrenset ansvarsfølelse blant personalet som gir utslag på involvering og engasjement i barnet/barna med utviklingshemming sin barnehagehverdag. Det kan forekomme behov for spesialisert kompetanse i form av medisinerings, bestemt treningsopplegg eller lignende, dette kan medføre at deler av personalet ikke besitter den nødvendige kunnskapen for å bidra i like stor grad (Mørland, 2008, s. 29). 3 av 13 har svart at medisinske behov hos barnet/barna er utfordrende for tilretteleggingen (se figur 23). Undersøkelsen viser også at 8 av 13 respondenter oppgir at personalet tar del i og engasjerer seg for barnet/barna med utviklingshemming (se figur 24). Dette viser til variasjon i de ulike barnehagene respondentene jobber i.

4.10 Samarbeid og forbedringspotensialer

I undersøkelsen oppga 10 av 13 respondenter at barnets foresatte har vært nyttig i tilretteleggingen for barnet/barna med utviklingshemming (se figur 25). Dersom personalet skal danne et godt tilbud i barnehagen for barnet er samarbeid med foreldre viktig, det er de som tolker, kjenner og forstår barnets behov og signaler (Mørland, 2008, s. 37). Foreldrenes medvirkning til den spesialpedagogiske hjelpen er en sentral forutsetning for et godt og fungerende tilbud (Utdanningsdirektoratet, 2017). I Norge er det variasjoner på hvor mange barn som får spesialpedagogisk hjelp i barnehagen, variasjonene forekommer mellom fylker og kommuner (Utdanningsdirektoratet, 2018b, s. 1). 10 av 13 respondenter har svart at spesialpedagog har vært viktig for å tilrettelegge for barnet i barnehagen, samtidig oppgir 6 av 13 respondenter at de ønsker mer spesialpedagogisk hjelp (se figur 26). Respondentene i undersøkelsen har ikke fått spørsmål om barnet/barna mottar spesialpedagogisk hjelp, det kan dermed hende at tre av barnehagene ikke mottar denne tjenesten i dag. Samtidig kan tilbudet til barn med spesielle behov variere i ulike kommuner (Wendelborg et al., 2015, s. 108). Dette kan ha sammenheng med at seks respondenter føler et behov for mer spesialpedagogisk hjelp for å kunne tilrettelegge bedre i barnehagen for barna med utviklingshemming.

OECD har foretatt en internasjonal undersøkelse blant ansatte i barnehagen, her kommer det frem at ansatte i norske barnehager rapporterer om behov for betydelig mer kunnskap når det gjelder arbeid rettet mot barn som har krav på spesialpedagogisk hjelp (Gjerustad et al., 2019). Dette kan samstemme med funnene i denne undersøkelsen (se figur 26), hvor 8 av 13 trenger mer kunnskap for å tilrettelegge bedre. I undersøkelsen har respondentene gjennom sitt arbeid kontakt med flere kompetansemiljøer for å tilrettelegge for barna (se figur 25).

Kommunene mottar tilskudd fra staten, med det formål at de skal tilrettelegge for barn med nedsatt funksjonsevne som går i barnehagen (Meld. St. 41 (2008-2009), s. 92). Kunnskapsdepartementet opplyser at det i 2020 ikke er en samlet oversikt eller fremgangsmåte for hvordan kompetansemiljøer skal samarbeide, det finnes heller ikke en oversikt over hvem som skal inngå samarbeid overfor ulike målgrupper (Kunnskapsdepartementet, 2020, s. 33). Fylkeskommuner og kommuner kan oppleve det som uoversiktlig å finne ut hvem som kan gi støtte til personer med ulike utfordringer (Kunnskapsdepartementet, 2020, s. 33). Tar man dette i betraktning kan det tenkes at riktig eller tilstrekkelig hjelp til barn med ulike utfordringer kan ta tid. Det kan også være variasjon i kompetansen barnehagen mottar ut fra hvordan samarbeidet mellom ulike instanser og kompetansemiljøer i kommunen og fylkeskommunen er lagt opp. 4 av 13 respondenter oppgir at det vil være lettere å tilrettelegge for barna med utviklingshemming dersom de får hjelp av andre instanser (se figur 26). Omdal (Christiansen, 2018) hevder at det ofte er for lite kontakt mellom barnehagen og eksterne veiledningsparter om tiltak som bør settes inn, noe som kan føre til et lite helhetlig og tilfeldig tilbud til barnet. Barnehagelærerne gjør ofte en god innsats for barna, problemet er at innsatsen er avhengig av enkeltpersoners interesse og kompetanse. Omdal savner en overordnet plan for tiltak og samarbeid for barn med spesielle behov for en tilrettelagt barnehagehverdag (Christiansen, 2018). I den samme undersøkelsen gjort av OECD hadde ansatte i norske barnehager brukt mer penger på å øke voksentettheten i barnehagen, støtte barn med krav på spesialpedagogisk hjelp og tilby faglig kompetanse til de ansatte som var av høy kvalitet dersom det hadde blitt bevilget 5 prosent mer i budsjettet for barnehagesektoren (Gjerustad et al., 2019). Listen over hva de ansatte hadde prioritert er i systematisk rekkefølge, dette stemmer til dels med funnene blant de 13 respondentene i denne undersøkelsen. Forskjellen er rekkefølgen, her har 8 av 13 respondenter størst behov for mer kunnskap, 7 av 13 ønsker større voksentetthet og 6 av 13 vil ha mer spesialpedagogisk hjelp (se figur 26). For 10 av 13 respondenter har spesialpedagogisk hjelp vært viktig for å tilrettelegge (se figur 25). Den spesialpedagogiske hjelpen kan omfatte veiledning av personalet (Utdanningsdirektoratet, 2017), dette vil gi de ansatte i barnehagen redskaper til å støtte og tilrettelegge bedre for barna.

4.11 Begrensninger

Lite tidligere forskning på området og få respondenter gjør det vanskelig å vurdere holdbarheten. Det er ikke nok data med 13 respondenter eller sammenligningsgrunnlag til å generalisere resultatene, men det er likevel interessant å se hva respondentene har svart. I en fremtidig studie kunne det vært spennende å undersøke hva ansatte i barnehagen har svart ut fra stilling og kjønn. Hvis noe skulle blitt gjort annerledes, så ville det vært å besøke og intervju mange ulike barnehager for å se og høre hvordan de tilrettelegger. Med den hensikt å undersøke ulike måter å tilrettelegge på. Dessverre var ikke dette mulig på grunn av COVID-19. En kunne også undersøkt mer inngående hvordan de kommunale tjenestene er organisert i ulike deler av Norge, og hvilken betydning det har for tilrettelegging i barnehagen.

5 Konklusjon

1. Respondentene oppgir at de jobber aktivt med å inkludere barn med utviklingshemming ved å bruke bildekommunikasjon, snakke om likheter og ulikheter, skape forståelse, respekt og empati. Respondentene støtter barna i sosiale samspill og hjelper dem å komme inn i lek med andre. Alle er enige i at det er viktig å forstå barnets følelser, støtte barnet til å mestre og å være en trygg voksen.
2. Respondentene er enige i at det er viktig at barna med utviklingshemming får delta i utelek og på tur med resten av barnegruppen, og resultatene viser at barna deltar i større grad i utelek enn på tur. Barnas behov har betydning for tilrettelegging og deltagelse, og det er større behov for tilrettelegging på tur enn i utelek. Tilretteleggingstiltak som går igjen er å tilpasse turene etter barnet med utviklingshemming, samt at barnet/barna får støtte av en voksen. Tegn-tiltale og kommunikasjonshjelpemidler blir brukt både i utelek og på tur. Inndeling i grupper er et vanlig tilretteleggingstiltak, men forekommer i mindre grad ute. Funn som i liten grad er representert er å tilrettelegge etter barnas dagsform, legge inn pauser ved behov, bruk av fremkomsthjelpemidler samt å tilpasse lekeutstyr for å tilrettelegge for deltagelse.
3. Halvparten av respondentene føler at personalet engasjerer seg for barna med utviklingshemming. Flere oppgir at ansvarsfordeling og samarbeid mellom personalet kan være en utfordring i tilretteleggingen, men alle respondentene er enige i at god samarbeidsevne og engasjement er viktig. Flere oppgir at tilgangen på hjelpemidler er utfordrende i tilretteleggingen, noe som i verste fall kan hindre barn fra å delta og innvirke på barnets selvbilde. En annen utfordring barnehagene kan møte er midlene kommunen har til rådighet og hvordan dette blir fordelt, i tillegg kan barnehagen og eksterne veiledningsparter ha begrenset kontakt. Dette kan by på et lite helhetlig og tilfeldig tilbud til barna, og gjøre det vanskelig å tilrettelegge. Respondentene oppgir at enten mer kunnskap, hjelpemidler eller ressurser må til for at det skal bli lettere å tilrettelegge.
4. De fleste respondentene har hatt nytte av foresatte og spesialpedagog for å tilrettelegge og inkludere barn med utviklingshemming. Pedagogisk-psykologisk tjeneste, kartleggingsverktøy og ekstra ressurser blir nevnt flere ganger. Færre har hatt nytte av veiledning, kommunen og fysioterapeut. Svært få nevner ergoterapeut, kurs, videreutdanning, habiliteringstjenesten, bøker og internett, og tidligere erfaring som nyttig i tilretteleggingen.

5. For å se om tilretteleggingstiltakene har en betydning for barns selvbilde, må resultatene ses i sammenheng med tidligere forskning om barns selvbilde. Resultatene fra undersøkelsen sett i lys av teori viser at tilretteleggingen kan ha en betydning for selvbildet, men det kan ikke konkluderes med i hvilken grad siden det er begrenset forskning på dette området.

6 Litteratur

- Antonsen, F. (2015, 23. januar). *Bygger trygge toddlere i små grupper*. Barnehage.no. <https://www.barnehage.no/bemanning-granaslia-barnehage-kvalitet/bygger-trygge-toddlere-i-sma-grupper/114097>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2018, 26. november). *Barnehage*. Bufdir. https://bufdir.no/Familie/Fattigdom/Veileder/Samarbeid_pa_tvers_av_sektorer/Utvalgte_tjenesters_arbeid_mot_fattigdom2/Barnehage/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2020a, 19. november). *Hva er nedsatt funksjonsevne?*. Bufdir. https://bufdir.no/Nedsatt_funksjonsevne/Hva_er_nedsatt_funksjonsevne/Hva_er_nedsatt_funksjonsevne/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2020b, 20. august). *Barnehage*. Bufdir. https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/status_nedsatt_funksjonsevne/Oppvekst_og_utdanning/Barnehage/
- Barnehageloven. (2005). *Lov om barnehager* (LOV-2005-06-17-64). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Bekkely, K. (2020). Voksnes dialogferdigheter som støtte for barns deltakelse i fellesskapet. I S. Hillesøy., E. M. Killi & A. Kristoffersen (Red.), *Fellesskap i lek og læring: Spesialpedagogikk i et inkluderingsperspektiv* (s. 142-150) Statped.
- Bjørngen, K. (2016). Physical activity in light of affordances in outdoor environments: qualitative observation studies of 3–5 years olds in kindergarten. *Springerplus*, 5(1), 1-11. <https://doi.org/10.1186/s40064-016-2565-y>
- Bjørnbak, S. (2020). «Det viktigste grepet var å legge ned den spesialpedagogiske avdelingen» I S. Hillesøy, E. M. Killi & A.E. Kristoffersen (Red.), *Fellesskap i lek og læring: Spesialpedagogikk i et inkluderingsperspektiv*. (s. 40-51). Statped.
- Christiansen, A. (2018, 29. desember). *Barn med særlige behov får ikke hjelpen de har krav på*. Forskning.no. <https://forskning.no/barn-og-ungdom-partner-pedagogikk/barn-med-saelrige-behov-far-ikke-hjelpen-de-har-krav-pa/1247789>

Diamond, K., & Tu, H. (2009). Relations between classroom context, physical disability and preschool children's inclusion decisions. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30(2), 75-81. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2008.10.008>

Econ Pöyry. (2008). Tilbud til barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen (Econ-rapport 2008-061). Kunnskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/barnehager/rapporter-og-planer/r-2008-061-tilbud-til-barn-med-nedsatt-funksjonsevne-i-barnehagen.pdf>

Eriksen, T. B. (2014). *Fysisk aktivitet og nedsatt funksjonsevne*. Universitetsforlaget.

Fjørtoft, I. (2004). Landscape as playscape: The effects of natural environments on children's play and motor development. *Children Youth and Environments*, 14(2), 21-44.

Giske, R., Tjensvoll, M., & Dyrstad, S. M. (2010). Fysisk aktivitet i barnehagen: Et casestudium av daglig fysisk aktivitet i en avdeling med femåringer. *Tidsskrift for Nordisk barnehageforskning*, 3(2), 53-63. <https://doi.org/10.7577/nbf.257>

Gjerustad, C., Hjetland, H. N. & Opheim, V. (2019). *TALIS Starting Strong Survey: Første hovedfunn*. (NIFU Rapport 20582).
https://www.udir.no/contentassets/b92dd897201d43acb0f4de820f39b75a/talis3s_kortrapport-oktober-2019.pdf

Halvorsen, M., Steinvik, O. O., Lund, H., Mathiassen, B. & Martinussen, M. (2020, 24. Februar). Angst er utbredt hos barn og unge med kognitive vansker: Angst og atferdsvansker er vanlig hos barn og unge med kognitive vansker, men er vanskelig å oppdage for helsepersonell. *Aftenposten, Viten*. <https://www.aftenposten.no/viten/i/GGbr7J/angst-er-utbredt-hos-barn-og-unge-med-kognitive-vansker>

Helsedirektoratet. (2018). *Steriliseringsloven med kommentarer*. [Rundskriv].
<https://www.helsedirektoratet.no/rundskriv/steriliseringsloven-med-kommentarer/Steriliseringsloven%20med%20kommentarer.pdf?download=false>

Helsedirektoratet. (2019, 29. april). *Fysisk aktivitet for barn og unge*.
<https://www.helsedirektoratet.no/faglige-rad/fysisk-aktivitet-for-barn-unge-voksne-eldre-og-gravide/fysisk-aktivitet-for-barn-og-unge#barn-og-unge-bor-vaere-i-fysisk-aktivitet-minimum-60-minutter-hver-dag-begrunnelse>

Helsenorge. (2020, 17. november). *Utviklingshemming hos barn og unge*.
<https://www.helsenorge.no/sykdom/hjerne-og-nerver/utviklingshemming-hos-barn-og-unge/>

Heimdahl, E. C. & Fulland, H. (2020). Små prosjekter i sneglefart – små for hvem?. I S.

Hillesøy., E. M. Killi & A. Kristoffersen (Red.), *Fellesskap i lek og læring:*

Spesialpedagogikk i et inkluderingsperspektiv (s. 160-172) Statped.

Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til*

samfunnsvitenskapelig metode (4. utg.). Abstrakt forlag.

Koster, M., Nakken, H., Pijl, S. J., & Van Houten, E. (2009). Being part of the peer group: A

literature study focusing on the social dimension of inclusion in education. *International*

Journal of Inclusive Education, 13(2), 117-140. <https://doi.org/10.1080/13603110701284680>

Kunnskapsdepartementet. (2008). *Rett til barnehageplass - informasjon til kommuner og*

fylkesmenn. Udir. <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/barnehage/rett-til->

[barnehageplass/rett-til-barnehageplass2/](https://www.udir.no/regelverkstolkninger/barnehage/rett-til-barnehageplass/rett-til-barnehageplass2/)

Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Udir.

<https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>

Kunnskapsdepartementet. (2020). *Tildelingsbrev til utdanningsdirektoratet for 2020*.

Regjeringen.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/d7ff3b0447e446a0865cdc409d857825/tidelingsbrev-til-utdanningsdirektoratet-for-2020-11683507.pdf>

Lundhaug, T. & Neegaard, H. R. (2013). *Friluftsliv og uteliv i barnehagen*. Cappelen Damm Akademisk.

Lysklett, O. B. (2013). *Ute hele uka: Natur- og friluftsbarnhagen*. Universitetsforlaget

McCurdy, L. E., Winterbottom, K. E., Mehta, S. S., & Roberts, J. R. (2010). Using nature and outdoor activity to improve children's health. *Current problems in pediatric and adolescent health care*, 40(5), 102-117. <https://doi.org/10.1016/j.cppeds.2010.02.003>

Meld. St. 41 (2008-2009). *Kvalitet i barnehagen*. Kunnskapsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-41-2008-2009-/id563868/?ch=5>

Miljøverndepartementet & Nordisk Ministerråd. (2009). *Naturopplevelse, friluftsliv og vår psykiske helse. Rapport fra det nordiske miljøprosjektet "Friluftsliv og psykisk helse"*.

Miljøverndepartementet.

<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/md/vedlegg/rapporter/t-1474.pdf>

Mjaavatn, P. E. & Fjørtoft, I. (2008). *Barn og fysisk aktivitet*

– med hovedvekt på aldersgruppa 0-16 år. Bufdir og Helsedirektoratet.

https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Barn_og_fysisk_aktivitet.pdf

Mørland, B. (2008). *Temahefte om barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen.*

Kunnskapsdepartementet.

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/barnehager/temahefte/om_barn_med_nedsatt_funksjonsevne_i_barnehagen.pdf

Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming. (2017, 22. desember). *Ernæring, kosthold og diagnose*. NAKU. <https://naku.no/kunnskapsbanken/ern%C3%A6ring-og-diagnose>

Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming. (2020a, 1. juli). *Ernæring og helse for personer med utviklingshemming*. NAKU.

<https://naku.no/kunnskapsbanken/ern%C3%A6ring-og-helse-personer-med-utviklingshemming>

Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming. (2020b, 5. november 2020). *Tilpasset fysisk aktivitet*. NAKU. <https://naku.no/kunnskapsbanken/tilpasset-fysisk-aktivitet>

Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming. (2021, 3. januar). *Barnehage*. NAKU. <https://naku.no/kunnskapsbanken/barnehage>

Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming. (2021, 8. februar). *Den medisinske diagnosen psykisk utviklingshemming*. NAKU. <https://naku.no/kunnskapsbanken/diagnose-psykisk-utviklingshemming-icd-10>

Nikolarazi, M., Kumar, P., Favazza, P., Sideridis, G., Koulousiou, D., & Riall, A. (2005). A cross-cultural examination of typically developing children's attitudes toward individuals with special needs. *International Journal of Disability, Development and Education*, 52(2), 101-119. <https://doi.org/10.1080/10349120500086348>

Nordahl, T. (2018, 04. april). *Inkluderende fellesskap for barn og unge: Ekspertgruppen for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging.*

<https://nettsteder.regjeringen.no/inkludering-barn-unge/files/2018/04/INKLUDERENDE-FELLESSKAP-FOR-BARN-OG-UNGE-til-publisering-04.04.18.pdf>

Norges handikapforbund. (u.å.). *Tekniske hjelpemidler*. <https://nhf.no/arbeidet-vart/hjertesaker/tekniske-hjelpemidler/>

Rambøll. (u.å.). SurveyXact. <https://www.surveyxact.no/gdpr/>

Sandseter, E. B. H. (2007). Categorising risky play—how can we identify risk-taking in children's play?. *European Early Childhood Education Research Journal*, 15(2), 237-252. <https://doi.org/10.1080/13502930701321733>

Sandseter, E. B. H. (2009). Affordances for risky play in preschool: The importance of features in the play environment. *Early childhood education journal*, 36(5), 439-446. <https://doi.org/10.1007/s10643-009-0307-2>

Statistisk Sentralbyrå. (2021). Barnehage Hovedtall - barnehager <https://www.ssb.no/barnehager>

Statlig spesialpedagogisk tjeneste. (2017, 14. September). *Om utviklingshemming*. Statped. <https://www.statped.no/utviklingshemming/om-utviklingshemming/>

Statlig spesialpedagogisk tjeneste. (2021, 8. april). *Nevroutviklingsforstyrrelser*. Statped. <https://www.statped.no/temaer/skolefravar-og-nevroutviklingsforstyrrelser/nevroutviklingsforstyrrelser/om-nevroutviklingsforstyrrelser/>

Steffensen, K. (2018, 25. juni). *9 av 10 barnehageansatte er kvinner*. SSB. <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/9-av-10-barnehageansatte-er-kvinner>

Svartdal, F. (2020, 20. november). Selvbilde. I *Store Norske Leksikon*. <https://snl.no/selvbilde>

Utdanningsdirektoratet. (2017). *Veilederen Spesialpedagogisk hjelp*. Udir. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/sarskilte-behov/spesialpedagogisk-hjelp/Spesialpedagogisk-hjelp/Retten/Innhold/#>

Utdanningsdirektoratet. (2018a). *Barns trivsel – voksnes ansvar*. Udir. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/stottemateriell-til-rammeplanen/trivselsveileder/#>

Utdanningsdirektoratet. (2018b, 10. oktober). *Hva vet vi om spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning?*. Udir. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/finn-forskning/tema/notat-om-spesialundervisning/>

Utdanningsdirektoratet. (2020, 25. februar). *Fakta om barnehager*. Udir. https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-barnehage/barnehager_2019/

Vatne, T. M. & Breland, B. (2018, 9. juni). Selvbilde blant barn og unge med utviklingshemning. *Frambu senter for sjeldne diagnoser*. <https://naku.no/kunnskapsbanken/selvbilde-blant-barn-og-unge-med-utviklingshemning>

Waalder, Rune. (2021, 9. mars). Friluftsliv. I *Store Norske Leksikon*. <https://snl.no/friluftsliv>

Wendelborg, C., Caspersen, J., Kittelsaa, A. M., Svendsen, S., Haugset, S., Kongsvik, T., & Reiling, R. B. (2015). *Barnehagetilbudet til barn med særlige behov: Undersøkelse av tilbudet til barn med særlige behov under opplæringspliktig alder*. NTNU

Samfunnsforskning. [https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/forskningsrapporter/barnehagetilbudet til barn med sarlige behov.pdf](https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/forskningsrapporter/barnehagetilbudet_til_barn_med_sarlige_behov.pdf)

Vedlegg 1 - Spørreundersøkelse

Hei. Vi er to barnehagelærerstudenter ved Høgskulen på Vestlandet som skriver bacheloroppgave. I den forbindelse ønsker vi å nå ut til barnehageansatte som har barn med utviklingshemming i barnegruppen. Hvis du svarer på undersøkelsen som barnehagelærerstudent, så ønsker vi at du svarer ut ifra erfaring og kunnskap, og prøver å tenke deg til hva du ville gjort.

Formålet med spørreundersøkelsen er å se hvordan barnehager tilrettelegger for barn med utviklingshemming i utelek på barnehagens område, og på tur i naturen.

Spørreundersøkelsen er anonym. Det vil si at ingen av svarene er personidentifiserende, du vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjon av oppgaven.

Undersøkelsen vil ta ca. 10-15 minutter å besvare. Ved å svare på denne undersøkelsen samtykker du til at vi kan bruke svarene i vår bacheloroppgave.

Hvis du har spørsmål til studien, ta kontakt med:

Navn: xxxxx
Student ved barnehagelærerutdanningen
Høgskulen på Vestlandet
E-post: xxxxx

Navn: xxxxx
Student ved barnehagelærerutdanningen
Høgskulen på Vestlandet
E-post: xxxxx

Veileder: xxxxx
Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett I Institutt for idrett, kosthold og naturfag
Høgskulen på Vestlandet
Tlf: xxxxx
E-post: xxxxx
Besøksadresse: xxxxx

Hva er ditt kjønn?

- (1) Mann
- (2) Kvinne
- (3) Annet
- (4) Ønsker ikke å oppgi

Hva er din stilling?

- (1) Assistent
- (2) Fagarbeider (barne- og ungdomsarbeider)
- (3) Barnehagelærer
- (4) Pedagogisk leder
- (5) Spesialpedagog
- (6) Styrer
- (8) Student (barnehagelærerutdanning)
- (7) Annet (spesifiser) _____

Hvor mange år har du jobbet i barnehage?

- (1) Under 1 år
- (2) 1 - 2 år
- (4) 3 - 6 år
- (5) 7 - 10 år
- (6) 11-16 år
- (7) 17 - 19 år
- (3) 20 år eller mer

Hvilken type barnehage jobber du i? Flere valg er mulig.

- (1) Kommunal
- (2) Privat
- (3) Natur- eller friluftsbarnhage
- (4) Åpen barnehage
- (5) Familiebarnehage
- (6) Annet (spesifiser) _____

Har du tidligere erfaring med barn med spesielle behov/nedsett funksjonsevne/utviklingshemming?

- (1) Nei
- (2) I svært liten grad
- (3) I liten grad
- (7) I noen grad
- (4) I stor grad
- (5) I svært stor grad
- (6) Vet ikke

I hvor stor grad mener du egenskapene nedenfor er viktig å ha når du jobber med barn som har utviklingshemming/spesielle behov?

	Ikke viktig	I svært liten grad	I liten grad	I noen grad	I stor grad	I svært stor grad	Vet ikke
Engasjement	(1) ☐	(6) ☐	(2) ☐	(7) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Kunnskap	(1) ☐	(6) ☐	(2) ☐	(7) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Være løsningsorientert	(1) ☐	(6) ☐	(2) ☐	(7) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Refleksjon rundt egne verdier	(1) ☐	(6) ☐	(2) ☐	(7) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Nysgjerrighet	(1) ☐	(6) ☐	(2) ☐	(7) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Være en trygg voksen	(1) ☐	(6) ☐	(2) ☐	(7) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Gi barnet utfordringer	(1) ☐	(6) ☐	(2) ☐	(7) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Støtte barnet til å mestre	(1) ☐	(6) ☐	(2) ☐	(7) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Tålmodighet	(1) ☐	(6) ☐	(2) ☐	(7) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Humor	(1) ☐	(6) ☐	(2) ☐	(7) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Forstå barnets følelser	(1) ☐	(6) ☐	(2) ☐	(7) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
God samarbeidsevne	(1) ☐	(6) ☐	(2) ☐	(7) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐

Hvor viktig mener du det er at barnet/barna med utviklingshemming får delta:

	Ikke viktig	I svært liten grad	I liten grad	I noen grad	I stor grad	I svært stor grad	Vet ikke
I utelek på barnehagens område	(1) ☐	(6) ☐	(2) ☐	(7) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
På tur i naturen	(1) ☐	(6) ☐	(2) ☐	(7) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐

I hvilken grad må det tilrettelegges for barnet/barna med utviklingshemming:

	Ikke behov for tilrettelegging	I svært liten grad	I liten grad	I noen grad	I stor grad	I svært stor grad	Vet ikke
I utelek?	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(7) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
På tur?	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(7) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐

Hvor mange barn må det tilrettelegges for?

	Ingen	1	2	3	4	5 eller flere	Vet ikke
I utelek	(1) ☐	(6) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(7) ☐
På tur	(1) ☐	(6) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(7) ☐

Hvilken aldersgruppe tilhører barnet/barna med utviklingshemming? Flere valg er mulig.

- (1) 1 år
 (2) 2 år
 (3) 3 år
 (4) 4 år
 (5) 5 år
 (6) 6 år
 (7) 7 år

Liker barnet/barna med utviklingshemming å være ute?

Nei	I svært liten grad	I liten grad	I noen grad	I stor grad	I svært stor grad	Vet ikke
(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(7) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐

Har barnet/barna utfordringer med noen av områdene nedenfor? Velg alle som passer.

- (1) Læring
 (2) Motorikk (grov)
 (3) Motorikk (fin)
 (4) Språk
 (5) Kommunikasjon
 (6) Sosiale ferdigheter
 (7) Syn
 (8) Hørsel
 (9) Annet (spesifiser) _____

Hvor ofte er barnegruppen på tur i naturen?

- (1) 1-2 ganger i uken
 (2) 3-4 ganger i uken
 (3) 5 ganger i uken
 (4) Er ikke på tur

Hvor ofte er barnegruppen ute i barnehagen?

- (1) Er ikke ute i barnehagen
 (7) Er ute noen få dager
 (8) Er ute de fleste dager
 (6) Ute hver dag
 (2) Ute flere ganger hver dag
 (4) Vet ikke

Hvor ofte er barnet/barna med utviklingshemming med på tur/utelek?

	Aldri med	Sjeldent med	Er noen ganger med	Ofte med	Alltid med	Vet ikke
I utelek	(1) ☐	(3) ☐	(7) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐

	Aldri med	Sjeldent med	Er noen ganger med	Oftre med	Alltid med	Vet ikke
På tur	(1) ☐	(3) ☐	(7) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐

Dersom barnet/barna aldri eller sjeldent er med på tur/utelek vennligst skriv kort hvorfor.

Hvordan tilrettelegges det for barn med utviklingshemming i utelek?

For eksempel: Kommunikasjon, hjelpemidler, utforming av uteområdet, gruppeinndeling, mål og utfordringer.

Hvordan tilrettelegges det for barn med utviklingshemming på tur?

For eksempel: Kommunikasjon, hjelpemidler, utforming av turområdet, gruppeinndeling, mål og utfordringer.

Tilpasses utelek/tur til barnet/barna med utviklingshemming, eller må barnet/barna tilpasse seg barnegruppen?

	Barnet/barna med utviklingshemming må tilpasse seg gruppen	Barnet/barna må tilpasse seg gruppen med utviklingshemming	Begge deler	Barnet/barna deltar ikke med barnegruppen
I utelek	(1) ☐	(2) ☐	(5) ☐	(4) ☐
På tur	(1) ☐	(2) ☐	(5) ☐	(4) ☐

Hvordan tilrettelegger dere for at barnet/barna skal bli inkludert? Velg alle som passer.

- (1) Mindre grupper
 (2) Kommunikasjonshjelpemidler
 (3) Støtte i sosiale samspill
 (4) Hjelper barnet å komme inn i lek med andre
 (5) Samtaler med de andre barna for å skape forståelse
 (6) Annet (spesifiser) _____

I hvilken grad følger dere opp tilretteleggingstiltak i ettertid av utelek/tur? F.eks. ved å reflektere og evaluere hva som fungerte/ikke fungerte.

	Følger ikke opp	I svært liten grad	I liten grad	I noen grad	I stor grad	I svært stor grad	Vet ikke
I utelek	(1) ☐	(2) ☐	(5) ☐	(8) ☐	(6) ☐	(7) ☐	(4) ☐
På tur	(1) ☐	(2) ☐	(5) ☐	(8) ☐	(6) ☐	(7) ☐	(4) ☐

Hva synes du kan være utfordrende i tilretteleggingen for barn med utviklingshemming? Flere valg er mulig.

- (1) Inkludering
 (2) Barns medvirkning
 (3) Tidsbegrensninger
 (4) Kartlegge barnets/barnas ferdigheter
 (5) Forstå barnets/barnas behov
 (6) Kommunikasjon med barnet/barnas
 (7) Ulikheter mellom barnet/barna med utviklingshemming og barnegruppen
 (8) Ta hensyn til medisinske behov
 (9) Ansvarsfordeling mellom personalet
 (10) Samarbeid/enighet mellom personalet
 (11) Tilgjengelighet av hjelpemidler og utstyr
 (12) Plass/areal barna kan oppholde seg på
 (13) Annet (spesifiser) _____

Hvordan opplever du at det er å ha barn med utviklingshemming på din barnegruppe?

Hvordan tror du de andre barna opplever å ha barn med utviklingshemming i barnegruppen?

I hvor stor grad føler du at de andre ansatte tar del i og engasjerer seg for barnet/barna med utviklingshemning?

Ikke i det hele tatt	I svært liten grad	I liten grad	I noen grad	I stor grad	I svært stor grad	Vet ikke
(1) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(8) ☐	(5) ☐	(6) ☐	(7) ☐

Hva har vært nyttig for å tilrettelegge for barnet/barna med utviklingshemning? Velg alle som passer.

- (1) Barnets foresatte
- (2) Kommunen
- (3) Kartleggingsverktøy
- (4) Hjelpemiddelsentralen
- (5) Kurs
- (6) Videreutdanning
- (7) Veiledning
- (13) PPT
- (8) Ekstraressurs
- (9) Spesialpedagog
- (10) Ergoterapeut
- (11) Fysioterapeut
- (14) Habiliteringstjenesten
- (12) Annet (spesifiser) _____

Hva kan gjøre det lettere å tilrettelegge bedre? Velg alle som passer.

- (1) Hjelpemidler
- (8) Penger
- (3) Større voksentetthet
- (4) Ekstraressurs
- (5) Spesialpedagog/flere spesialpedagogiske timer
- (6) Mer hjelp av andre instanser
- (7) Mer kunnskap om tilrettelegging
- (2) Annet (spesifiser) _____

Trykk på "Avslutt" for å registrere ditt svar.

Tusen takk for at du deltok!

Vedlegg 2 - NSD

NSD MELDESKJEMA FOR BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER Norsk ▾ Logg inn

Hvilke personopplysninger skal du behandle?

Hva er personopplysninger?

Hva er behandling?

Navn (også ved signatur/samtykke) ?

Ja Nei

Fødselsnummer eller andre nasjonale identifikasjonsnumre ?

Ja Nei

Fødselsdato

Ja Nei

Adresse eller telefonnummer

Ja Nei

E-postadresse, IP-adresse eller annen nettidifikator ?

Ja Nei

Bilder eller videoopptak av personer ?

Ja Nei

Lydopptak av personer ?

Ja Nei

Gps eller andre lokaliseringsdata (elektroniske spor) ?

Ja Nei

Bakgrunnsopplysninger som vil kunne identifisere en person ?

Ja Nei

Genetiske opplysninger ?

Ja Nei

Biometriske opplysninger ?

Ja Nei

Andre opplysninger som vil kunne identifisere en fysisk person ?

Ja Nei

Du har oppgitt at ingen personopplysninger skal behandles i prosjektet.

Dersom du kun skal behandle anonyme opplysninger, skal du ikke melde prosjektet. Et anonymt datamateriale består av opplysninger som ikke på noe vis kan identifisere enkeltpersoner, hverken direkte, indirekte eller via e-post/IP-adresse eller koblingsnøkkel.

Vi gjør oppmerksom på at dette ikke er en formell vurdering, men en veiledning basert på svarene du har gitt over.

[Gå til innlogging](#)

b248b87f